

OMAHOITAJA; ”VARA MAMMA, VARA PAPPA, VARA ÄITI, VARA ISÄ”

Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotien omahoitajien kokemuksia Silta-
projektista

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Kevät 2010
Haavisto Minna
Juutinen Marja
SPAI07

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaaliala

HAAVISTO, MINNA & JUUTINEN, MARJA:
Omahoitaja; ”Vara mamma, vara pappa, vara äiti, vara isä”
Pelastakaa Lapset ry:n omahoitajien kokemuksia Silta-projektista

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö, 62 sivua, 3 liitesivua

Kevät 2010

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotien omahoitajien kokemuksia Silta-projektista. Tavoitteena oli tuoda esiin millaisia muutoksia Silta-projekti on tuonut omahoitajuuteen. Lisäksi tutkimme millaisia keinoja omahoitajat ovat saaneet lapsen elämäntarinan eheyttämisen tukemiseen, miten avoin dialogisuus ja reflektiivisyys näyttäytyivät Silta-tapaamisissa sekä miten omahoitajat hyödyntäisivät Silta-projektin antia jatkossa.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, johon osallistui 26 Silta-projektissa mukana ollutta omahoitajaa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin postikyselyä. Aineisto analysoitiin käyttämällä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Tutkimustuloksista ilmeni, että omahoitajat kokivat oman työnsä merkityksellisyiden lisääntyneen ja kokivat oman roolinsa lapsen elämässä aiempaa merkittävämmäksi. Tiedon kerääminen lapsen taustoista ja historiasta nähtiin aiempaa tärkeämpänä osana omahoitajan työtä.

Omahoitajat kokivat projektin myötä lapsen ja hänen läheistensä elämäntarinan kuulemisen lisänneen ymmärrystä ja luottamusta niin lasta kuin hänen läheisiään kohtaan. Omahoitajat toivoivat ajan ja tilan varaamisen keskusteluille lapsen ja lapsen läheisten kanssa jäävän pysyväksi käytännöksi. Toiveena oli myös, että ulkopuolisella terapeutilla olisi mahdollisuus osallistua keskusteluihin jatkossakin. Sen toteutuminen koettiin edellytyksenä työmuodon hyödynnettävyydelle.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että omahoitajien ymmärrys lasta ja hänen läheisiään kohtaan on lisääntynyt. Myös suhde heihin on Silta-tapaamisten myötä lähentynyt ja syventynyt. Omahoitajat ovat kokeneet oman roolinsa tärkeäksi lapsen ja hänen läheistensä välisten suhteiden ylläpitäjänä sekä lapsen elämäntarinan eheyttämisen tukijana.

Avainsanat: omahoitajuus, lastenkoti, elämäntarinallinen kerronta, sukupuoli, elämänjana

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

HAAVISTO, MINNA & JUUTINEN, MARJA:

Personal care taker; "Vara mamma, vara pappa, being a mother, being a father"
The experiences of Silta-project by personal care takers of Save the Children
Finland

Bachelor's Thesis of Social Services, 62 pages, 3 appendices

Spring 2010

ABSTRACT

The purpose of this study was to explore the experiences of Save the Children Finland children's homes' personal care takers about Silta-project. The purpose was to present what kind of changes the project has brought to the work of personal care takers. We also researched what kind of methods personal care takers have got to support to defragment child's life story, how have open dialog and reflection come true at Silta-meetings and how they would take advantage of the results of the project in the future.

Qualitative methods were implemented in this study and 26 personal care takers who took part in the Silta-project were interviewed. The data was collected using questionnaire which was posted to personal care takers and it was analyzed using data content analysis.

According to this study the personal care takers experienced that both meaningfulness of their own work and their role in child's life has increased. Gathering information about child's life and his or her history was seen as more important part of the personal care takers' work than before the project.

Along the project the personal care takers experienced that hearing the life story of a child and his or her close adult has increased understanding and trust in the child as well as his or her close adult. The personal care takers wished time and place reserved for discussion with child and his or her close adult will remain as a permanent convention. The personal care takers wished external therapist will have an opportunity to participate in discussions in the future. It was experienced as a requirement to benefit this form of work.

As a conclusion we may state that the personal care takers' understanding of a child and his or her close adult has increased. Their relationship has also become closer and deeper along the Silta-meetings. The personal care takers have experienced their own role as more essential in maintaining the relationship between a child and his or her close adult and also the role as a supporter to unite child life story.

Key words: Personal care taker, children's home, life story narration, family tree, lifeline

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENKOTITYÖ KEHITTÄMISKOHTENA	7
2.1	Pelastakaa Lapset ry ja lastenkotityö	7
2.2	Lastenkotityön kehittämishankkeita	9
2.3	Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projekti	10
3	OMAHOITAJATYÖ LASTENKODISSA	11
3.1	Omahoitajuus	11
3.2	Lastenkotilapsen taustat	13
3.2.1	Varhaiset kiintymys- ja vuorovaikutussuhteet	14
3.2.2	Lapsen minäkäsitys ja itsetunto	16
3.3	Omahoitaja korjaavien kokemusten tarjoajana	17
3.4	Omahoitaja ja lapsen läheisten kanssa tehtävä yhteistyö	18
3.5	Yhteistyön ja vuorovaikutuksen haasteet	20
4	TYÖMENETELMÄT OMAHOITAJATYÖSSÄ	21
4.1	Vuorovaikutusosaaminen omahoitajatyössä	21
4.1.1	Avoin dialogisuus	22
4.1.2	Reflektiivisyys dialogisuuden edistäjänä	23
4.2	Työmenetelmien tavoitteet	24
4.3	Elämäntarinallinen työmenetelmä	26
5	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	30
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
6.1	Tutkimuksen kohderyhmä	31
6.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta	31
6.3	Tutkimusaineiston analyysi	33
6.4	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	35
7	OMAHOITAJIEN KOKEMUKSET SILTA-PROJEKTISTA	36
7.1	Omahoitajan monet roolit lastenkotityössä	36
7.1.1	Omahoitaja ajan antajana ja kuulijana	38
7.1.2	Omahoitaja lapsen ymmärtäjänä ja tukijana	38
7.1.3	Omahoitaja yhteistyössä lapsen läheisten kanssa	40
7.1.4	Omahoitaja suhteiden edistäjänä	41
7.2	Silta-projektin hyödynnettävyys omahoitajatyössä	42

	4
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
9 POHDINTA	50
LÄHTEET	54
LIITTEET (3)	63

1 JOHDANTO

YK:n lapsen oikeuksien solmimisen myötä lapsen yhteiskunnallinen asema on muuttunut näkyvämmäksi parin viime vuosikymmenen aikana. Suomessa lapsilainsäädännön uusiminen on lisännyt yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Lapsen näkökulman esiintuominen on tullut aiempaa tärkeämmäksi. (Forsberg, Ritala-Koskinen & Törrönen 2006, 6.) Jotta lapsi olisi osallinen ja aktiivinen toimija, hänelle täytyy antaa mahdollisuus olla mukana tuottamassa tietoa tilanteistaan, kokemuksistaan ja odotuksistaan (Hurtig 2006, 167).

Lastensuojelun tarve kasvaa Suomessa muutamalla prosentilla vuodessa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämien tilastojen mukaan vuonna 2008 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna yli 16 000 lasta ja nuorta, joista laitoshuollon piirissä oli puolet. (THL 2009.) Lisääntyvä asiakasmäärä ja asiakaskunnan kumuloituvat ongelmat asettavat yhä suurempia vaatimuksia lastensuojelulaitosten työntekijöille. Siksi on tärkeää kehittää uudenlaisia työmenetelmiä lastensuojelutyötä tekevien ammattilaisten työvälineiksi.

Pelastakaa Lapset ry vastasi tähän haasteeseen käynnistämällä 1.3.2008 kolmivuotisen Silta-projektin. Silta-projektin tavoitteena on kehittää vuorovaikutuksellinen toimintamalli lastenkotien omahoitajatyöhön. Silta-projektin ulkoisesta arvioinnista solmittiin sopimus vuonna 2008 Lahden ammattikorkeakoulun kanssa. Osana Silta-projektin ulkoista arviointia on Lahden ammattikorkeakoulussa tehty viisi opinnäytetyötä. Lasten palautetta käsittelevät Laurilan, Salpamäen ja Wirenin (2010), Uschanovin ja Virtasen (2010) sekä Auvisen ja Hiilinen-Heinon (2010) opinnäytetyöt. Silta-projektissa mukana olleiden vanhempien ja muiden läheisten palautetta käsittelee Mattilan ja Tareniuksen (2010) opinnäytetyö. Lastenkodin johtajien palaute Silta-projektista kerättiin ryhmähaastattelun avulla. Opinnäytetöistä ja johtajien antamasta palautteesta kootaan yhteenveto Silta-projektista.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan Pelastakaa Lapset ry:n kuuden lastenkodin omahoitajien kokemuksia Silta-projektista. Tutkimme millaisia muutoksia Silta-projekti on tuonut omahoitajuuteen, millaisia keinoja Silta-projekti on tuonut omahoitajille lapsen elämäntarinan eheyttämisen tukemiseen sekä miten dialogi-

suus ja reflektiivisyys näyttäytyivät Silta-tapaamisissa. Lisäksi selvitämme, miten omahoitajat hyödyntäisivät Silta-projektin antia jatkossa. Tutkimuksen tavoitteena on myös tuottaa tietoa Pelastakaa Lapset ry:lle hyödynnettäväksi vuorovaikutuksellisen toimintamallin jatkokehittelyä varten. Tutkimusotteemme on laadullinen ja aineiston hankimme postikyselyn avulla.

Yhteiskunnallisesti aihe on mielestämme tärkeä, sillä lastensuojelulaki korostaa vaatimusta lapsilähtöisyyden toteutumisesta käytännön työssä. Lastenkodin omahoitajatyön kehittäminen Silta-projektin avulla vastaa tähän vaatimukseen ja on siksi ajankohtainen. Yksilön, tässä tapauksessa lastenkotilapsen ja myös hänen läheistensä, kohdalla elämäntarinan eheyttämisen tukemiseen keskittyvä työskentelymalli on merkittävä. Tavoitteena on rakentaa siltaa lapsen, hänen läheistensä sekä lastenkodin välille, jolloin vuoropuhelu mahdollistuu ja luo edellytyksiä hyvälle yhteistyölle. Tämän toiminnan avulla on mahdollista katkaista jopa ylisukupolvinen osattomuus ja vieraus omasta elämästä ja saada lapsi osalliseksi omassa elämässään, rakentaa siltaa hänen menneisyytensä, nykyhetkensä ja tulevaisuutensa välille.

2 LASTENKOTITYÖ KEHITTÄMISKOHTENA

2.1 Pelastakaa Lapset ry ja lastenkotityö

Suomen Pelastakaa Lapset ry on yksi kansainvälisen International Save the Children Alliancen 29:sta jäsenjärjestöstä. Kansainvälinen Pelastakaa Lapset -liike toimii yli 120 maassa. (Pelastakaa Lapset ry. 2009 b.) Pelastakaa Lapset ry:n arvopohja perustuu lapsen oikeuksien sopimuksen neljään eettiseen periaatteeseen; lapsen eloonjäämisen oikeuteen ja kehitykseen, jota tukevat lapsen edun, syrjimättömyyden sekä hänen mielipiteensä huomioon ottamisen periaatteet. Jokainen näistä periaatteista tukee ja vahvistaa toistaan sekä pyrkii parantamaan lapsen elämää. (Pelastakaa Lapset ry., 2.)

Pelastakaa Lapset ry:n juuret ovat vuonna 1922 Suomeen perustetussa Koteja Koddittomille Lapsille -yhdistyksessä, joka tarjosi 150 turvattomalle lapselle sijaiskodin. 1940-luvulla perustettiin Pelastakaa Suomen lapset -organisaatio, jonka nimi muutettiin Pelastakaa Lapset ry:ksi. Tänä päivänä Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodit ovat seitsemänpaikkaisia ja niihin tulevat lapset ovat yleensä kouluikäisiä. Lastenkotien toiminnasta vastaa ammatillinen työryhmä. (Pelastakaa Lapset ry. 2009 a.)

Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotien tehtävänä on lastensuojelulain mukaisen sijaishuollon toteuttaminen yhdessä lapsen kotikunnan, lapsen vanhemman ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa jokainen lapsi on ainutlaatuinen yksilö. Hänen tarpeensa sekä mahdollisuutensa kehittyä huomioidaan. Hoidon perustana toimivalla omahoitajajärjestelmällä luodaan turvallisia ja pysyviä ihmissuhteita lapselle. (Pelastakaa Lapset ry., 11; Pelastakaa Lapset ry. 2009 a.)

Lastensuojelussa kiinnitetään huomio lapsen kuulemiseen, jolla tarkoitetaan lapsen eri elämänvaiheiden ja tulevaisuuden näkymien huolellista kartoittamista lap-

sen kehityksellisten tarpeiden ymmärtämiseksi. Vastatakseen tähän lastensuojelutyö vaatii lapsen perus- ja taustatietojen hankkimista sekä lapsen ja hänen ympärillään toimivien tahojen kanssa työskentelyä. Pelastakaa Lapset ry kouluttaa henkilökuntaansa lapsilähtöisten työmuotojen kehittämiseen ja niiden käyttöönottoon. Koulutuksessa on keskeistä lapsen kohtaaminen, hänen mielipiteidensä kuunteleminen sekä lapsen vaikutusmahdollisuuksien lisääminen omaa elämäänsä koskevissa asioissa. (Pelastakaa Lapset ry., 9.) Pelastakaa lapset ry on perustanut erityisen lapsen oikeuksien asiantuntijan toimen edistämään lasten oikeuksien toteuttamista (Oranen 2007, 10).

Lapsen osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista asioista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä niistä ja vaikuttaa näihin asioihin. Osallistuminen itseä koskevien asioiden käsittelyyn on lasten ihmisoikeus, arvo, jonka etuja tai hyötyjä ei pitäisi erikseen joutua perustelemaan. (Oranen 2007, 5, 11.)

Lastensuojelulaki edellyttää lapsen toivomusten ja mielipiteiden selvittämisen hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Ne on selvitettävä hienovaraisesti niin, ettei siitä aiheudu haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten ihmisten suhteille. Laki edellyttää myös erityisen huomion kiinnittämisen lasten ja nuorten tarpeiden sekä toivomusten huomioimiseen heille palveluja järjestettäessä ja kehitettäessä. (Lastensuojelulaki 2007/417, 8§, 20§.)

Pelastakaa Lapset ry vastasi lasten toivomusten huomioimiseen käynnistämällä Lastenkoti minun mielestäni -hankkeen. Lastenkotilapsille suunnatulla kyselyllä selvitettiin lasten mielipiteitä lastenkotielämästä; mitkä asiat olivat hyvin, missä olisi parannettavaa sekä miten lasten mielipiteet voitaisiin huomioida paremmin lastenkodissa. Tällä hankkeella mahdollistettiin lasten osallistuminen Pelastakaa Lasten lastenkotien toiminnan kehittämiseen. (Möller & Nikkanen 2009, 4.)

2.2 Lastenkotityön kehittämishankkeita

Viime vuosien aikana lastensuojelussa on korostunut lapsikeskeisyys ja lapsilähtöisyys. Uudessa lastensuojelulaissa korostuu vaatimus lapsilähtöisyyden toteutumisesta käytännön työssä. Sitä kautta lapsilähtöisyyttä edistävät menetelmät siirtyvät koulutukseen ja työkäytäntöihin. Lastenkotityössä tarvitaan erilaisia lasten osallisuutta tukevia työskentelytapoja ja vuorovaikutuskäytäntöjä, jotka ottavat riittävästi huomioon myös lapsen asiantuntijuuden hänen omassa elämäntilanteessaan. (Känkänen & Laaksonen 2006, 25, 27.)

Lastenkotien työntekijöiltä onkin viime vuosina alettu edellyttää tehokkaiksi osoittautuneiden työmenetelmien käyttöä. Sosiaalityöhön liittyvät toiminnalliset ja käytäntöpohjaiset kehittämishankkeet ovat tuoneet lisää vaihtoehtoja myös lastensuojelun menetelmävalikoimiin. Keskustelevan sosiaalityön rinnalle ovat tulleet pysyvästi myös toiminnalliset ja osallistavat menetelmät. (Timonen-Kallio 2009, 8.) Esittelemme seuraavaksi lyhyesti kolme lastenkotityön kehittämiseen suunnattua elämäntarinallista työmenetelmää, joita on toteutettu ennen Silta-projektia.

Stakesin Elämäkertaketju-hankkeessa tavoitteena oli omahoitajasuhteen syventäminen ja sen avulla lapsen auttaminen oman elämäntarinansa äärelle. Hankkeen tavoitteena oli luoda mahdollisuuksia ja välineitä lastensuojelutyön kehittelyyn; ehkäistä itsestä syrjäytymisen riskiä. Hankkeessa käytettiin monenlaisia ilmaisukeinoja, esimerkiksi sarjakuvan piirtämistä, elämänjana-, verkostokartta-, sukupu- ja valokuvatyöskentelyä sekä kirjoittamista. Hankkeeseen osallistuneet omahoitajat tekivät ensin omaa elämäntarinaansa, jonka jälkeen he auttoivat lasta tekemään omaansa. Omahoitajien kokemus hankkeesta on, että puheenaiheet lasten kanssa ovat muuttuneet ja syventyneet aiempaa lähemmäksi lasten omia kokemuksia. Näin on tapahtunut sekä arjen eri tilanteissa että lapsen kanssa hänen elämäntarinaansa syvennyttäessä. Kun lapsi antoi luvan lähestyä itseään, parhaimmillaan lapsen ja omahoitajan väliseen vuorovaikutukseen löytyi uusi suunta. Hankkeesta kertyneet havainnot kertoivat, että lapsen kanssa tehtävä elämäntarinallinen työ johtaa usein myös lapsen ja läheisten uudelleenlaiseen yhteistyöhön. (Barkman & Virtanen 2002, 26; Bardy & Känkänen 2005, 77, 119, 123.)

Menneisyysmatkailu eli Solveig-terapia on kehitetty psykiatri Esko Varilon ja työryhmän toimesta. Kyseessä on omahoitajapsykoterapiamalli lastensuojelulasten ehjän elämäntarinan kokoamiseksi. Tarkoituksena on poistaa lapsen elämäntarinasta muistiaukot ja rakentaa hänelle ehyt elämänkaari ja identiteetti. Tavoitteena on myös suhteiden parantaminen sekä biologiseen perheeseen että lapsen sijoituspaikkaan. Menneisyysmatkailusta saadut kokemukset osoittavat, että vaikeatkin asiat, joita menneisyysmatkailussa tulee esiin, on parempi kohdata kuin sivuuttaa. (Varilo, Lounavaara-Rintala, Varilo, Vuornos, Wahlbeck, Anttila, Berglund, Ingi, Kankaanpää, Koskinen, Peltonen, Pietiläinen & Rantaniemi 1999, 39, 43.)

Pelastakaa Lapset ry, Pesäpuu ry ja Perhehoitoliitto ry ovat toteuttaneet yhteistyössä Minun kirjani -kansion. Se on tarkoitettu välineeksi sijoitetulle tai adoptoidulle lapselle oman elämäntarinan kokoamiseen ja ymmärtämiseen yhdessä läheisen aikuisen kanssa. Kansion avulla lapsen on helpompi käsitellä ja puhua vaikeistakin asioista aikuisen auttamana ja muodostaa ehyempää kokonaiskuvaa itsestään ja elämästään. (Sosiaaliportti 2008.)

2.3 Pelastakaa Lapset ry:n Silta-projekti

Pelastakaa Lapset ry:n lastenkoti Ritvalan johtajana parikymmentä vuotta toiminut Pirjo Kiiskinen sai idean Silta-projektiin seurattuaan lastenkotilasten terapioida erilaisissa viitekehyksissä. Hän totesi, ettei terapian varaan jäävä tuki yksin riittä lapselle. Lapsi tarvitsee tukea myös arjen elämässään lastenkodissa. Perheterapeutikoulutuksensa myötä Kiiskinen pohti, voisiko perheterapeutinen malli toimia lastenkodissa omahoitajan ja lapsen välisen suhteen kuntouttavuuden tukijana. Omahoitajien ja lasten tapaamiset aloitettiin ja niistä saatu palaute oli rohkaiseva, vuoropuhelu katsottiin tärkeäksi. Seuraava vaihe oli lasten ja heidän vanhempiansa kotona toteutetut tapaamiset, joiden ajatuksena oli vuorovaikutuksen lisääminen lapsen kahden kasvatusyhteisön välillä. Tapaamiset koettiin lastenkodin ja läheisten yhteistyötä tukevaksi. Näin sai alkunsa Silta-projekti. (Silta-projekti 2009, 4–5.)

Silta-projektissa on tavoitteena kehittää vuorovaikutuksellinen malli lastenkodin omahoitajatyöhön. Projektin tavoitteena on rakentaa siltaa lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välille sekä vahvistaa ammatillista omahoitajuutta. Silta-projektissa on pyritty erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla tukemaan lapsen elämäntarinan eheytymistä. Silta-tapaamisissa ovat olleet läsnä lapsi, hänen läheisensä, lapsen omahoitaja sekä perheterapeutti. Tapaamisia on keskimäärin kahdeksan ja ne on toteutettu noin kolmen viikon välein. (Kiiskinen 2010; Silta-projekti 2009, 3, 7.)

Lastenkodissa asuva lapsi elää kahden arjen välissä; toisaalla ovat omat vanhemmat tai läheiset ja toisaalla lastenkodin aikuiset. Usein nämä lapsen kaksi arkea poikkeavat toisistaan. Silta-tapaamisten ajatuksena on, että näiden kahden arjen lähentyessä mahdollistuu vuoropuhelu, mikä osaltaan mahdollistaa lapsen elämäntarinan eheytyksen tukemisen. Silta-projektin tavoitteena on luoda rikkaampi, monipuolisempi ja voimavarakeskeisempi tarina lapsen elämästä ennen lastenkotia ja lastenkodissa. Lähestymistapoina Silta-tapaamisissa on käytetty avointa dialogisuutta ja reflektiivisyyttä. Vuoropuhelun käynnistämiseksi sekä sen ylläpitämiseksi on käytetty erilaisia työmenetelmiä. (Silta-projekti 2009, 3, 7.)

3 OMAHOITAJATYÖ LASTENKODISSA

3.1 Omahoitajuus

Lastenkodissa tehtävä työ on arjen askareista huolehtimista, lasten kanssa oleilua ja huolenpitoa. Arkiaskareiden toistuvuus, selkeä päivärutiini ja arkielämän ennakoitavuus ovat rutiineja, jotka tuovat lasten elämään turvallisuutta. Lastenkotityön lastensuojelullisen luonteen vuoksi työssä korostuvat lapsista huolehtimisen ja huolenpidon merkitys. Yksi lastenkotityön tehtävä on lasten aikaisemman huolenpidon puutteiden korjaaminen. (Laakso 2009, 136–137.) Useissa lastenkodeissa vastuu lapsen hoitamisesta tai kasvattamisesta on hänelle nimetyllä omahoitajalla (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101).

Omahoitajatyö-käsitettä käytetään kuvaamaan eri ammattinimikkeillä toimivien työntekijöiden: vastaavien ohjaajien, ohjaajien, lastenhoitajien, nuoriso-ohjaajien ja sairaanhoitajien tekemää hoito-, kasvatusta- ja ohjaustyötä lastenkodeissa (Timonen-Kallio 2007, 59). Lastenkodin omahoitajamenetelmällä puolestaan tarkoitetaan lapsen järjestelmällistä ja suunnitelmallista hoitamista ja kasvattamista, joista omahoitajalla on tietyissä rajoissa vastuu. Omahoitaja työskentelee yhteistyössä työryhmän ja muiden lasta hoitavien asiantuntijoiden kanssa. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 101.)

Omahoitaja paitsi huolehtii lastenkodin arjen rutiineista, hän myös luo lapsen henkilökohtaisen ja vastavuoroisen tunnesuhteen. Sen tarkoituksena on vastata lapsen yksilöllisiin hoidontarpeisiin sekä tarjota huolenpitoa, turvallisuutta, luotettavuutta ja jatkuvuutta. Omahoitajan työskentelyn tavoitteena on lapsen yksilöllisen huomioimisen turvaaminen ja läheisen suhteen syntyminen lapsen ja edes yhden aikuisen välille lastenkodissa. (Laakso 2009, 249.) Pysyvät omahoitajasuhteet edistävät lapsen perusturvallisuuden syntymistä ja luottamusta toiseen ihmiseen (Kyrönseppä & Rautiainen, 1993, 49). Omahoitajan roolina on myös ajaa lapsen asiaa hoito- ja kasvatustarpeissa sekä tuoda esiin lapsen näkökulmaa (Timonen-Kallio 2009, 14).

Diakonia-ammattikorkeakoulun Helsingin yksikössä toteutetun hankkeen yhteydessä tehtiin kysely lastensuojelulaitosten työntekijöille. Selvityksestä ilmeni, että omahoitajuus nähtiin yksilöllisen hoidon tärkeimpänä menetelmänä ja välineenä. (Känkänen & Laaksonen 2006, 27.) Timonen-Kallion (2009, 17) omahoitajuutta koskevassa tutkimuksessa omahoitajien mielestä läsnäolo- ja vuorovaikutustaidot ovat omahoitajan ammatillisen osaamisen tärkeimpiä alueita. Keskeisenä alueena painottuivat myös oman persoonan käyttö ja luottamuksellisen tunnesuhteen rakentaminen lapseen. Molemmissa tutkimuksissa omahoitajat arvioivat erilaisten menetelmien käytön kuuluvan oleellisesti omahoitajien työhön.

3.2 Lastenkotilapsen taustat

Lastenkotiin sijoitettujen lasten sijoitusta edeltävässä historiassa on tavallista pitkäaikainen perushuolenpidon ja hoidon puute tai hoidon epävakaisuus (Tervonen-Arnkil 2001, 6). Lasten kasvuolot ja elinolosuhteet ovat olleet muuttuvia, haastavia ja kuormittavia. Huostaanoton taustalla on harvoin vain yksi syy tai aiheuttaja, vaan kysymys on monimuotoisesta kehityskulusta ja kokonaisuudesta. Taustalla on vanhempien jaksamattomuutta, päihteiden käyttöä tai mielenterveysongelmia ja väkivaltaa sekä lasten laiminlyöntiä tai pahoinpitelyä. Syitä lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle voivat olla myös lapsen koulunkäynnin vaikeudet ja sopeutumisoongelmat, lapsen syyllistyminen rikoksiin tai päihteiden käyttöön. Monet lapsista ovat joutuneet varhaislapsuudessaan kokemaan erilaisia traumoja ja kipeitä erokokemuksia. Perherakenteet ovat muuttuneet, asuinpaikka ja kasvuympäristöt, kuten päivähoitoryhmät ja koululuokat, ovat vaihtuneet. (Heino 2009, 61–66.)

Lastenkotilasten perheissä ovat tyypillisiä äkilliset, tilapäiset ja lopulliset eroamiset. Kuka tahansa perheenjäsen saattaa kadota ilman varoitusta ja lähdölle annetaan usein valheellisia selityksiä. Tunteita ei ilmaista, kukaan ei näytä surevan, vaan surun tilalla saattaa olla katkeruutta, halveksuntaa ja vihaa. Lähteneen perheenjäsenen tilalle tulee uusia, lapset siirtyvät aikuiselta toiselle ilman selityksiä eikä heidän oleteta kärsivän vaihdoista. Perheenjäsenistä käytetään harhaanjohtavia nimityksiä ja äidin yhden yön tuttavuuksia saatetaan kutsua isäksi. Lasten kontaktit biologisiin sukulaisiin saattavat katketa täysin. Tehtäessä perheen sukupuuta nämä jatkuvat siirtymiset ja sekavat suhteet paljastuvat ja piirroksesta tulee sekava ja kaoottinen. (Lounavaara-Rintala, Varilo, Vuornos & Wahlbeck 1999, 29–30.)

Hylkäämisten lisäksi perheissä voi esiintyä erilaisia perversioita, insestiä sekä asosiaalista käytöstä ja rikollisuutta. Tällaisissa perheissä mikään ei tunnu merkittävän mitään. Koko suku voi olla erilaisten oireiden ja dynamiikkojen sekoitus. Lapsen maailmankuva hämärtyy, kun aikuisten poikkeavaa käytöstä ei selitetä. Jatkuvat valheet ja lapsen havaintojen vastaiset selitykset tapahtumille aiheuttavat sen, että lapsen realiteettitaju horjuu eikä ehjää minäkäsitystä synny. (Lounavaara-Rintala ym. 1999, 30–33.)

Tämä perheessä tapahtuva pahuus tai sen aiheuttama syvä häpeä peitetään sillä, että ei tavata niitä, joille on tehty pahaa. Tapaamisten laiminlyöminen lisää häpeää ja häpeä vaikeuttaa tapaamista. Syyllisyydentunteen torjuminen taas lisää häpeää. Lapsen ainoa tapa välttää koston, raivon ja pohjattoman häpeän ja syyllisyyden tunteita on olla tapaamatta ketään tai olla päästämättä ketään koskettamaan psyykkisesti tai fyysisesti. (Lounavaara-Rintala ym. 1999, 32–34.)

3.2.1 Varhaiset kiintymys- ja vuorovaikutussuhteet

Lähes kaikilla lastenkotiin sijoitetuilla lapsilla on jonkinlaisia ongelmia kasvu- saan ja kehityksessään (Tervonen-Arnkil 2001, 6). Kehityspsykologian näkökul- masta he ovat minän kehitykseltään vaurioituneita lapsia. Tyypillisimpiä ongelmia ovat varhaiseen vuorovaikutukseen liittyvät häiriöt. (Häkkinen 1999, 106.)

Kiintymyssuhteessaan traumatisoitunut lapsi on toistuvasti kokenut läheisyyden, eron ja jälleennäkemisen puutteelliseksi ja kauhua herättäväksi. Lapsen käsitys itsestään ja muista on vaurioitunut ja hänen käyttäytymisensä heijastaa hänen odo- tuksiaan laiminlyövästä aikuisesta. Nämä varhain syntyneet vauriot näkyvät niin lapsen käyttäytymisessä kuin kehittämisessäkin. (Kalland 2001, 204.) Hän ei ole valmis solmimaan toimivia suhteita aikuisiin, koska häneltä puuttuu kyky tavan- omaiseen vastavuoroisuuteen. Hänen on vaikea ymmärtää mitä omassa tai toisen mielessä tapahtuu. Hän saattaa toistaa itsepintaisesti aiempia, vääristyneitä vuoro- vaikutusmallejaan. (Häkkinen 1999, 108.)

Varhainen kiintymyssuhde muodostaa perustan sille, miten ihminen on suhteessa maailmaan ja itseensä. Varhaisten kiintymyssuhteiden turvattomuus tai pirstoutu- neisuus voi estää omien voimavarojen löytämisen itsestään tai yhteisöstä. (Bardy 2002, 10.)

Lapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä hoivaajaansa. Turvaa hakiessaan lapsi kiinnittyy jollakin tavalla hoivaajaansa riippumatta tämän kyvyistä vastata hänen tarpeisiinsa. Ainsworth (1978) jaottelee kiintymyssuhteet kolmeen tyyppiin.

Turvallisesti kiinnittynyt lapsi oppii luottamaan hoivaajansa saatavilla oloon. Hoivaaja vastaa lapsen itkuun ja muihin hänen ilmaisemiinsa viesteihin nopeasti ja tarkoituksenmukaisesti. Turvallisesti kiinnittynyt lapsi käyttää hoivaajaansa turvana tutkiessaan maailmaa. Hänen maailmastaan tulee ennakoitava, eikä hänen tarvitse liian varhain huolehtia perustarpeidensa täyttymisestä.

Turvattomasti - välttelevästi kiinnittynyt lapsi oppii olemaan turvautumatta hoivaajaansa ja pyrkii välttämään huomionhakuisuuttaan erityisesti kielteisiä tunteita ilmaistessaan. Lapsi joutuu säätelemään tunnetilojaan. Hän on helppo ja sopeutuvainen lapsi, mutta joutuu tarkkailemaan hoivaajaansa saadakseen selville, miten miellyttää häntä.

Turvattomasti - ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi kokee hoivaajansa toimivan epäjohdonmukaisesti, eikä kykene hallitsemaan tämän monimutkaisia ja vaikeasti ennakoitavia vuorovaikutustapoja. Hän osoittaa herkästi voimakkaita, kielteisiä tunteita, koska tietää saavansa niillä hoivaajansa huomion. (Hautamäki 2005, 35–37; Sinkkonen 1999, 22–24.)

Valtaosalla lastenkodeissa asuvista lapsista on merkkejä tunnekyvyttömyydestä. Heillä on voimakas tarve kontrolloida ja manipuloida ympäristöään, eikä heitä juurikaan kiinnosta turvallisen kiintymyssuhteen solmiminen. Kiintymyssuhteessaan vaurioitunut lapsi käyttää uhkaavista ja stressaavista tilanteista selvittääkseen itselleen vahingollisia selviytymis- ja puolustautumiskeinoja. Hän satuttaa muita emotionaalisesti ja fyysisesti eikä tunne siitä katumusta tai syyllisyyttä. Hän tukahduttaa tunteensa, hänen kykynsä surra tai tulla lohdutetuksi on puutteellinen. (Hughes 2006, 76, 399.) Tilapäisinä selviytymiskeinoina puolustautumismekanismit ovat tarkoituksenmukaisia käyttäytymismalleja eivätkä vääristä minäkäsitystä tai vahingoita sosiaalisia suhteita. Mutta akuutissa tilanteessa tehokkaat selviytymiskeinot voivat olla hyvin vahingollisia myöhemmin. On tärkeää, että omahoitaja tuntee lapsen puolustautumiskäyttäytymisen ja luo häneen lämpimän suhteen, jossa lapsi voi avoimesti keskustella tunteistaan. Kun lapsi tulee tietoiseksi rutiininomaisista selviytymiskeinoistaan, hän alkaa itse säädellä omaa toimintaansa realistisemmin. (Aho 2002, 34–38.)

Lapsi joka on kokenut jatkuvaa puutetta ja traumaa kiintymyssuhteissaan, tuntee jatkuvaa häpeää. Kun häpeä tunnistetaan ja sitä pyritään vähentämään, hän pystyy paremmin saavuttamaan sellaisen turvallisuuden ja avoimuuden, jossa hänelle kehittyy terveempi käsitys omasta itsestä ja muista ihmisistä. Kun häpeä hellittää, myös siihen liittyvät käyttäytymismallit ja puolustusmekanismit vähenevät. Lapsesta tulee vastaanottavaisempi ja hän pystyy paremmin luomaan kiintymyssuhteen hoitajaansa. (Hughes 2006, 391–392.)

3.2.2 Lapsen minäkäsitys ja itsetunto

Ihmisen persoonallisuuden ydin on hänen minänsä. Minäkäsitys eli minäkuva on ihmisen itsensä tiedostama kokonaisnäkemys itsestään, asennoituminen itseen. Minäkäsitys sisältää menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kokemukset ja havainnot yhdistettyinä arvoihin, asenteisiin, ihanteisiin ja tunteisiin. Realistinen ja hyvin sisäistynyt minäkäsitys ohjaa yksilön toiminnan säätelyä. Yksilön itsetunto taas kertoo tiedostaako, tuntee ko hän itsensä ja arvostaako itseään. Hyvä itsetunto syntyy, kun yksilö tuntee vahvuutensa ja heikkoutensa ja hyväksyy ne osaksi itseään. (Aho 2002, 17–20.)

Minäkäsityksen ja itsetunnon perusta luodaan varhaislapsuudessa lapsen ja häntä hoitavan aikuisen vuorovaikutus- ja tunnesuhteessa. Yksi keskeisistä varhaislapsuuden minäkäsitystä vahvistavista kokemuksista on, kokeeko lapsi itsensä hyväksytyksi ja rakastetuksi. Ihminen arvostaa itseään sen mukaan, miten häntä on arvostettu. (Aho 2002, 25.) Vaurioittavista ja särkevästä kokemuksista eheytyminen on uudelleenrakentumisprosessi. Lasten sosiaaliset suhteet voivat edistää tätä prosessia, jos niissä tarjoutuu huolenpitoa, apua, henkistä tukea, kannustusta, turvallisuutta sekä onnistumisen kokemuksia. Toisilta saadun kunnioituksen ja arvostuksen avulla on mahdollista muuttaa vähitellen käsitystä itsestään. (Hyytinen 2009, 225.) Lapsen ihmissuhdetaidot kehittyvät turvallisissa ja luottamuksellisissa ihmissuhteissa ja hän kykenee rakentamaan myönteisemmän ja eheämmän minäkuvan (Hughes 2006, 30).

Minäkuva perustuu kertomuksiin itsestä ja pahinta on, jos kertomusta ei ole. Elämäntarina on tärkeä osa minuutta, ilman sitä minäkuva ei voi kehittyä. Tarinallisuus voi houkutella lapsen kohtaamaan menneisyyden kokemukset ja auttaa häntä yhdistämään kadonneita elämänsiä ja eheyttämään omaa identiteettiään tulevaisuuden rakentamiseksi. (Barkman & Virtanen 2002, 27.) Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on ratkaisevan tärkeää, että hänellä on mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselleen merkittävissä yhteisöissä (Oranen 2007, 3).

3.3 Omahoitaja korjaavien kokemusten tarjoajana

Lapsen kiintymyssuhteen laatu koskettaa vuorovaikutustilanteissa hänen kanssaan työskentelevän aikuisen omaa kiintymyssuhdetta. Kiintymyssuhteessaan vaurioitunut lapsi haastaa aikuisen joko kiinnittyen häneen voimakkaasti tai hänet kokonaan torjuen. (Barkman 2009, 251.) Hughes (2006, 383–384) korostaa, että traumatisoituneen lapsen kanssa työskentelevien tulisi tiedostaa oma kiintymyshistoriansa. Lapsen vaurioitunut kiintymyssuhde voi aktivoida voimakkaita tunteita työntekijän omasta menneisyydestä. Kun lapsi reagoi voimakkaasti ilmaisten rai-voa, pelkoa, surua ja häpeää, työntekijässä saattaa herätä samankaltaisia tunteita. Tilanne voi kärjistyä voimakkaiden kielteisten tunteiden kierteeksi, jossa reaktiot jatkuvasti voimistuvat. Lapsi tarvitsee aikuisen empaattista suhtautumista oman tunnetilansa säätelyyn, jotta tuntisi olonsa turvalliseksi. Kun työntekijän oma kiintymyssuhde on selvitetty, hänen ei tarvitse rakentaa puolustusmekanismeja, vaan hän pystyy hallitsemaan tilannetta ja vastaamaan lapsen tarpeisiin.

Traumatisoitunut lapsi alkaa kasvaa ja kehittyä vasta tasapainoisessa ympäristössä, jossa vuorovaikutus on vastavuoroista ja hän saa emotionaalista tukea (Väli-vaara 2004, 11). Lapsen persoonallisuuden rakentaminen ja hänen uudelleenkasvatuksensa on pitkä kehitysprosessi, joka vaatii aikaa niin lapselta kuin hänen omahoitajaltaankin. Tunnesuhteissaan vaurioituneen lapsen luottamuksen palautuminen aikuiseen kestää kauan. (Karppinen 2001, 19.)

Lastenkodissa asuva lapsi tarvitsee erityistä hoitoa ja huolenpitoa (Timonen-Kallio 2007, 59). Hän liittyy ja kiintyy sellaiseen aikuiseen, joka ymmärtää häntä, suhtautuu häneen hyväntahtoisesti ja tyydyttää hänen tarpeitaan. Omien kehitystarpeidensa mukaan lapsi kokee hoitosuhteen luotettavaksi, kokee kiintymystä tai riippuvuutta ja osittain samaistuu omahoitajaansa. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 102.) Luotettavassa ja turvallisessa omahoitajasuhteessa lapsen on mahdollista saada sellaisia korjaavia kokemuksia, jotka kohentavat hänen perusluottamustaan. Omahoitajan ja lapsen läheinen suhde mahdollistaa myös lapsen kehitystä vinouttaneiden tunnekokemusten korjaamisen. Turvallisissa ja pysyvissä puitteissa lapsen on mahdollista myös kokeilla rajojaan. Erilaisten episodien läpikäyminen omahoitajan kanssa lisää lapsen käsitystä itsestään sekä auttaa minäkuvan hahmottumista ja selkeytymistä. (Kyrönseppä, Rautiainen & Airio 1990, 52.)

3.4 Omahoitaja ja lapsen läheisten kanssa tehtävä yhteistyö

Lastensuojelulaki (54§) velvoittaa sijaishuollon tukemaan ja edistämään lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. (Lastensuojelulaki 417/2007, 54§.) Lastenkotiin sijoitetun lapsen läheisverkostojen ylläpitäminen ja vahvistaminen heti sijoituksen alkuvaiheista lähtien vahvistaa lapsen sosiaalisia kykyjä ja luo edellytykset myöhemmälle selviytymiselle. Yhteistyön avulla varmistetaan, että lapselle tärkeät ja läheiset henkilöt säilyvät hänen elämässään sijaishuollon päätyttyä. (Känkänen 2009, 239.)

Hurtig (2003) on todennut perhetyöhön liittyvässä tutkimuksessaan, että lapsi jää usein sivuun, kun tapaamisissa keskitytään vanhempia tukevaan vuorovaikutukseen. Perheen ja lapsen auttamisessa on tärkeää tavoittaa lapsen näkemys asioista. Jotta lapsi voi olla osallisena ja aktiivisena toimijana, on hänellä oltava mahdollisuus olla mukana tuottamassa tietoa tilanteistaan, kokemuksistaan ja odotuksistaan. (Hurtig 2006, 167.)

Lastenkodissa tehtävän työn tavoitteet liittyvät keskeisesti vanhemmuuteen. Ensimmäisenä tavoitteena on lapsen ja vanhemman välisen suhteen säilyttäminen sijoit-

tuksen aikana, jotta lapsi voi palata hoitojakson jälkeen takaisin kotiin. (Laakso 2009, 221.) Pitkäaikaisessa sijoituksessa tehtävänä on lapsen kasvun sekä vanhempien vanhemmuuden tukeminen ja vahvistaminen. Lapsen kehityshäiriöitä korjaavassa hoidossa ja kasvatuksessa tavoitteena taas voi olla lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen kehittäminen. Vanhemmat voivat kokea epävarmuutta kommunikoinnissaan lapsen kanssa ja vuorovaikutus perheessä on jäänyt vähäiseksi. Jos työskentelyn päämääränä taas on lapsen muutto takaisin kotiin, tavoitteena on perheen keskinäisen toimeen tulemisen lisääminen tai vanhemmuuden vahvistaminen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 108–110.)

Lastenkodin omahoitajien työ on parhaimmillaan jaettua vanhemmuutta, jossa lapsella voi olla biologisten vanhempiensa tai läheistensä lisäksi muitakin merkityksellisiä aikuisia. Nämä suhteet muodostavat lapsen sosiaalisen aikuisverkoston, josta lapselle voi kuitenkin syntyä lojaliteettiristiriita. (Törrönen 1999, 107.) Vieraille aikuiselle perhesalaisuuden paljastaminen syyllistää lasta ja aiheuttaa hänelle häpeän tunteita. Lapsi voi olla haluton puhumaan vaikeista kokemuksistaan, koska aikuinen ei ole aiemmin osoittautunut luottamuksen arvoiseksi tai lasta ei ole otettu todesta. (Välivaara 2004, 19.) Mikäli lapsi kertoo asioita, joista voi aiheutua läheisille ikäviä seurauksia, hän tuntee siitä syyllisyyttä (Hurtig 2006, 171). On lapsen edun mukaista, että vanhempi tai läheinen, joka ei voi huolehtia hänestä, antaa luvan kiintyä myös muihin häntä hoitaviin aikuisiin (Kaikko & Friis 2009, 79).

Lastenkodin ja lapsen läheisten kanssa tehtävän yhteistyön tarkoituksena on ymmärryksen lisääminen lapsen aiemmista vuorovaikutussuhteista ja niiden yhteydestä lapsen kasvukokemuksiin ja nykyiseen tilanteeseen. Yhteisissä tapaamisissa lapsella on mahdollisuus kokea, että ihmiset, jotka hänestä huolehtivat, auttavat yhdessä häntä elämässä eteenpäin. Tapaamisiin voivat osallistua lapsen ja vanhempien lisäksi muutkin läheiset. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 108–109.)

3.5 Yhteistyön ja vuorovaikutuksen haasteet

Lastenkotilasten ja heidän läheistensä kanssa tehtävän työn ytimeen kuuluu erilaisten tunteiden ja kokemusten kohtaaminen, niiden esiin tuominen ja niiden kanssa pärjääminen. Pahatkin asiat täytyy uskaltaa kohdata, jotta niistä voidaan muodostaa uusia, parantavia tarinoita. (Bardy & Känkänen 2005, 127.)

Yhteistyötä ja vuorovaikutusta lapsen perheen kanssa vaikeuttaa tilanne, jossa perhe tietää pahuutensa, mutta ei kestä kohdata sitä, työntekijä taas kokee heidät pahoina, mutta yrittää salata sen. Perheen sisäisessä kommunikaatiossa vallitseva valehtelu siirtyy helposti myös vuorovaikutukseen lastenkodin työntekijän kanssa. Työntekijä tietää perheen valehtelevan, mutta ei voi ilmaista sitä, jotta ei menetä kontaktia perheeseen. Perhe tietää työntekijän valehtelevan ja he tietävät myös sen, että työntekijä tietää heidän valehtelevan. Näin syntyy valehtelun vuorovaikutus, jonka tarkoituksena on säilyttää suhde ja saada molemmat osapuolet tuntemaan itsensä onnistuneiksi. Valehtelukommunikaatio voi johtaa esimerkiksi lapsen kotiuttamiseen lastenkodista tilanteessa, joka on hänelle tuhoisaa. Kun päästään avoimeen keskusteluun, molemminpuolinen valehtelu ja sen havaitsemisen kieltäminen lakkaa. (Lounavaara-Rintala ym. 1999, 33–36.)

Tällaisen perheen ja työntekijän väistelevän hienotunteisuuden taustalla voi olla häpeän karttaminen, joka vie paljon energiaa. Työntekijä varoo koskettamasta perheen kipupisteitä kohdatessaan avuttomuuden ja häpeän kokemuksia. (Bardy 2004, 196.) Paha ahdistaa ja järkyttää työntekijää, eikä hän halua olla siinä osallisena (Laitinen & Hurtig 2006, 194). Perheen paha on kuitenkin myönnettävä, jotta sitä pystyisi työstämään. Pahan näkeminen on myös väistämätöntä työntekijän ammatillisessa kasvussa. (Matinlompola 2006, 19.)

Perheen vaietuista asioista puhumiseen tarvitaan luottamuksellinen, kunnioittava ja kaikkia osapuolia tasa-arvoisesti huomioiva ilmapiiri. Työntekijältä vaaditaan vankkaa ammattitaitoa luoda turvallinen, korjaava tila, jossa myös lapsen läheisillä on mahdollisuus korjaaviin kokemuksiin. (Hyytinen 2009, 227.) Avoimet suhteet lapsen läheisten kanssa auttavat yhteistyötä niin lapsen kuin hänen läheistensä välillä (Kaikko & Friis 2009, 79).

Ristiriitaa syntyy, kun työntekijä pyrkii ratkaisemaan asiakkaan ongelmia. Hän on toisinaan niin varma omasta oikeassa olemisessaan, että sivuuttaa asiakkaan näkemykset. Dialogisuuteen perustuvassa lastensuojelutyössä on luotettava asiakkaan kyvykkyyteen ja haluun pohtia vanhemmuutta ja suhdetta lapseen. Lastensuojelun työntekijän on kyettävä luomaan keskustelu, jossa vanhemmat kokevat tulevansa kuulluksi. Tällöin he helpommin arvioivat myös omaa toimintaansa. (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 25–26.)

Tärkeää on myös se, että lapsi kuulee läheistensä keskustelevan työntekijöiden kanssa perheensä ongelmista turvallisessa ja ystävällisessä ilmapiirissä. Kun läheiset puhuvat työntekijöille asioistaan, myös lapsi uskaltaa puhua ilman pelkoa siitä, että puhuminen aiheuttaa riitaa ja turvattomuutta. Myös vaikeisiin asioihin liittyvä, lasta kuormittava häpeä vähenee. (Hyytinen 2009, 226–227.)

4 TYÖMENETELMÄT OMAHOITAJATYÖSSÄ

4.1 Vuorovaikutusosaaminen omahoitajatyössä

Lastenkodissa tehtävä työ on vaativaa vuorovaikutustyötä, jossa lapsen etu pyritään turvaamaan tarjoamalla tukea lapselle ja hänen läheisilleen. Lisää haastavuutta työhön tuo, kun lasta joudutaan suojelemaan omilta läheisiltään, joille tukea on pyritty tarjoamaan. Tämä tuen ja kontrollin samanaikaisuus vaikuttaa kaikkeen vuorovaikutukseen. Ne pitäisi pystyä yhdistämään kunnioittavan vuorovaikutuksen avulla huolenpidoksi. (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 22.)

Lastenkodissa lapsen läheisten ja työntekijöiden kohtaamiset ovat yleensä erityisen tunneherkkiä. Niissä kohtaavat osapuolten erilaiset maailmat ja tulkinnat. Vuorovaikutus voi loukata herkästi, jos läheinen on altis kuulemaan ja tulkitsemaan pienetkin tarkoittamattomat vihjeet itseensä kielteisesti suunnatuiksi. Työntekijältä vaaditaankin tarkkaa sanavalintaa tilanteissa, joissa tarkoituksena on auttaa ja tarkoittaa hyvää eikä syyllistää. (Pohjola 2006, 45, 60.)

4.1.1 Avoin dialogisuus

Silta-projektissa käytetty avoimen dialogisuuden malli perustuu Seikkulan ja Alakareen (2004, 291) mukaan psykiatriseen hoitokokouksen malliin, jossa keskeistä on hoidettavan ongelmista ja hoidon suunnitteluun koskevista asioista keskustelu kaikkien asianosaisten läsnä ollessa. Tämän katsotaan lisäävän potilaan ja hänen läheistensä psyykkisiä voimavaroja, jotka auttavat selviytymään kohdatusta kriisistä. Avoimen dialogisuuden perusajatus on, että kaikilla on mahdollisuus sanoa sanottavansa. Näin yksi osapuoli ei voi kontrolloida vuorovaikutusta, vaan tavoitteeksi voi tulla vain keskinäisen ymmärryksen luominen. (Seikkula & Arnkil 2009, 28–29.)

Lastenkodin omahoitajatyössä on kaksi keskeistä tehtävää: 1) lapsen läheisten kanssa tehtävä työ sekä 2) lasten kokemusten esiin nostaminen, niiden näkyviksi tekeminen ja sanoittaminen yhteistyössä lapsen läheisten kanssa. Lastenkotityössä näiden tehtävien tuloksellinen toteuttaminen edellyttää työntekijältä halua dialogiseen kanssakäymiseen lapsen ja hänen läheistensä kanssa. (Tulensalo & Ylä-Herranen 2009, 23.)

Vuorovaikutusosaamista arvioitaessa dialogisuus on yksi sen keskeisimmistä käsitteistä. Sen syntymiseen kuuluu rohkeus asettua keskustelukumppanien kanssa yhteisen tietämättömyyden alueelle, josta löytää uusia oivalluksia. (Mönkkönen 2007, 28.) Dialogi on vuorovaikutussuhde, jossa kaikki saavat puhua ja jossa kaikki tulevat kuulluiksi; parhaimmillaan sitä luonnehtivat keskinäinen kunnioitus, tasavertaisuus ja avoimuus. (Haarakangas 2008, 26). Dialogisessa keskustelussa asiakasta kuunnellaan ja voidaan esimerkiksi toistaa, mitä hän sanoo sanasta sanaan. Tällöin asiakkaan kertoma on lähtökohtana, mutta samalla kertaa ulkopuolisen toistamana siihen tulee myös jotain uutta. Keskustelun teemoja ei suunnitella etukäteen, vaan seuraava kysymys syntyy edellisestä vastauksesta. (Seikkula & Arnkil 2009, 56–57.) Dialogin keskeisiä periaatteita ovat kuunteleminen, kuultuun vastaaminen, merkitysten yhteinen jakaminen ja reflektiivisyys (Haarakangas 2008, 28).

Dialogisuuden tavoitteena on keskinäisen ymmärryksen luominen. Se vaatii aikaa, vastavuoroisuutta ja asioiden keskeneräisyyden sietämistä. Vastavuoroisuus nähdään molemminpuolisen ymmärryksen rakentajana. Uusi ymmärrys syntyy osapuolten välillä, jossa kenenkään näkemys ei ole ainoa oikea. (Mönkkönen 2007, 87, 165–166.) Aidossa kohtaamisessa on oleellista pysähtyä asioiden äärelle ja pohtia toisten esittämiä näkökulmia, eikä tehdä liian nopeita johtopäätöksiä. Eri-laisten näkökulmien avulla voi monipuolistaa katsomuksiaan ja oppia toisen näkemyksistä. Avoimen dialogin syntymistä edistää keskustelukumppaneiden välille syntynyt luottamuksellinen suhde. (Seikkula & Arnkil 2009, 38, 82–84.)

4.1.2 Reflektiivisyys dialogisuuden edistäjänä

Reflektiivisyys on yksi dialogisuuden periaatteista (Haarakangas 2008, 28). Se liittyy vuorovaikutukseen ja tarkoittaa ”omien ja toisen sisäisten tilojen havainnointia, tunnistamista, ilmaisua ja suhtautumista niihin” (Tiuraniemi 2002, 2). Vuorovaikutuksessa toisen puhe, ilme ja eleet herättävät meissä ajatuksia, tunteita tai mielikuvia, joiden pohjalta suuntaudumme vastaamaan ja vaikuttamaan toisen toimintaan. Reflektiiviseksi tämä vuorovaikutus muuttuu vasta, kun kykenemme ottamaan toisen sanattomankin viestinnän merkityksellisyyden mukaan omaan toimintaan. Reflektio asiakastyössä tarkoittaa sitä, että työntekijä heijastaa takaisin asiakkaan sanoman käyttämällä samoja sanoja ja säilyttäen sanotun olennaisen sisällön sekä muuten kuin kielellisesti ilmaistun tunnesisällön. (Tiuraniemi 2002, 2, 7.)

Reflektiivisyys on ihmissuhdealan ammattilaisen toiminnan tärkeä väline, joka edellyttää avointa mieltä vailla tietämisen pakkoa. Tärkeää reflektoinnissa on korostaa sitä, että kyseessä on työntekijän oma näkemys, joka on olettamus asiasta. Se kutsuu keskustelukumppania vastaamaan omasta näkökulmastaan. Parhaimmillaan keskustelusta kehittyy uutta ymmärrystä luova dialogi, joka tuo myös asiakkaalle uuden näkökulman tilanteeseensa. (Haarakangas 2008, 87, 90.)

Lastenkotilasten ja heidän läheistensä elämässä voi olla traumaattisia kokemuksia, joista on liian vaikea puhua ääneen. Ne ovat kuitenkin läsnä pahana olona, jonka

työntekijä voi aistia omassa kehossaan. Puhumattomuus voi kätkeä taakseen surua, katkeruutta, vihaa, häpeää ja syyllisyyttä. Kun pahaa oloa saa purkaa ja surra, mahdollistuu elämän jatkaminen ja tulevaisuuteen suuntautuminen. (Haarakangas 2008, 92–94.)

Työntekijä voi reflektoida tuntemuksiaan ääneen yksin tai yhdessä toisen työntekijän kanssa. Tällöin asiakkaan ei tarvitse osallistua keskusteluun, vaan hän voi keskittyä kuuntelemaan. Kuulijan asemassa hän voi käydä omaa sisäistä reflektiotaan, pohtia kuultua omalta kannaltaan. Kun asiakas huomaa, että vaikeista kokemuksista voidaan puhua, ne muuttuvat vähemmän vaarallisiksi. Puhuminen voi olla kriisin kokeneelle ihmiselle sekä ennaltaehkäisevää että parantavaa. Reflektoinnissa voidaan tuoda esiin merkityksiä, jotka mahdollistavat asiakkaan elämän tarkastelun myös selviytymistarinaan. (Haarakangas 2008, 63, 67, 89.)

Työntekijöiden reflektointi voi toimia perheen kannalta avoimen dialogin vuorovaikutusmallina. Samalla se on terapeutin ääni, johon perheenjäsenet voivat suhteuttaa omia kokemuksiaan ja merkityksiään. (Haarakangas 2008, 93.)

4.2 Työmenetelmien tavoitteet

Lapsen kanssa työskenneltäessä eivät kysymykset ja niihin annetut vastaukset ole välttämättä tehokkain vuorovaikutuksen muoto. Lapsen kyky ilmaista verbaalisesti itseään ja kokemuksiaan, puhua tunteista sekä ajatuksista on rajallinen. Erilaiset menetelmät tarjoavat vaihtoehdon pelkälle puhumiselle ja helpottavat sanoittamaan ajatuksia ja tunteita. (Möller 2004, 30.) Väliavaaran (2004, 35–36) mukaan työmenetelmillä pyritään saamaan lapsen kokemus esille lapsilähtöisen ja voimavarakeskeisen työtöiden avulla. Työskentelyssä huomio kiinnitetään lapsen voimavaroihin, selviytymiseen ja tulevaisuuteen. Niiden avulla houkutellaan lasta vuorovaikutukseen; ne opettavat lapselle erilaisia tunnetaitoja, sosiaalisuutta sekä selviytymiskeinoja.

Lastensuojelutyössä strukturoitu työskentely auttaa lasta kokemusten ja tunteiden jäsentelyssä, menneen läpi käymisessä ja tulevaisuuteen suuntautumisessa. Tiedon

jäsentäminen on tärkeää erityisesti lapsen voimavarojen ja vahvuuksien tunnistamisessa. Jäsennelty tieto auttaa hahmottamaan omaa elämäntarinaa. Myös sijais-
huollon aikaisten tapahtumien dokumentointi; piirroksiset, valokuvat, videot ja päiväkirjat auttavat hahmottamaan sijaishuollossa vietetyn ajan osaksi omaa elämäntarinaa. (Känkänen 2009, 234.)

Työmenetelmät voivat toimia arjen struktuuria jäsentävinä tai niillä pyritään saamaan aikaan liikettä muutoksen tai kehittymisen suuntaan (Timonen-Kallio 2009, 10). Niiden käyttö tulee merkitykselliseksi vasta, kun oivalletaan, miten menetelmän käyttö tukee sille asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Ne voivat parhaimmillaan avata tien avoimeen vuorovaikutukseen sekä helpottaa asioiden puheeksi ottamista lapsen kanssa. (Välivaara 2004, 7.)

Työmenetelmät voivat toimia apuvälineenä keskustelussa tai muutokseen ohjaamisessa. Niiden käyttö on tuloksellista vain silloin, kun niitä sovelletaan oikealla tavalla oikeassa paikassa. Virhetulkintoja voi syntyä, jos menetelmiä käytetään eri lähtökohdista käsin kuin mitä menetelmän laatija on ajatellut. (Kaikko & Friis 2009, 80.) Työmenetelmien käyttö edellyttää käyttäjältään lastensuojelutyössä tarvittavia tietoa ja taitoja; menetelmät ovat vain työkaluja. Näihin taitoihin kuuluu muun muassa kyky olla asiakkaan kanssa vuorovaikutussuhteessa. (Sosiaaliportti 2008.)

Parhaimmillaan uusien työmenetelmien käyttöön sitoutuminen voi lastenkoti-yhteisössä haastaa vanhoja rutiineja tuottamalla uudenlaista lapsilähtöistä kohtaamista. Se voi toimia toimintakulttuurin sekä yhteisöllisyyden kehittäjänä. Etenkin yhteisesti kehitetty työmenetelmä voi toimia yhteisenä hoito- ja kasvatustyön orientaationa ja tietoperustana koulutustaustaltaan erilaisten ammattilaisten muodostamassa työyhteisössä. Hyvin perusteltuna se auttaa jäsentämään syvemmin työn tavoitteita ja säilyttää paikkansa arjen kiireenkin keskellä. (Timonen-Kallio 2009, 17.)

4.3 Elämäntarinallinen työmenetelmä

Lapsen ja omahoitajan yhteinen tarina alkaa vasta lastenkodissa, ja sitä edeltävät tapahtumat ovat omahoitajalle vieraita. Lastensuojelussa onkin keskeistä lapsen oma kerronta itsestään ja elämästään. Lapsen elämänhistorian selvittäminen on tärkeää. (Laakso 2009, 179–180.) Mitä enemmän on käytettävissä tietoa lapsesta, hänen perheestään, kokemuksistaan ja historiastaan, sitä paremmat mahdollisuudet on hänen ymmärtämiseensä. (Häkkinen 1999, 106.) Etenkin sijoitettujen lasten kanssa elämäntarinallinen työskentely on hoidon ja kuntoutuksen kannalta eräs olennainen tekijä. Kertomalla tarinaansa ihminen samalla tarkastelee kokemuksiinsa ja sijoittaa ne osaksi elämänsä kulkuaan. Kerronnallinen eli narratiivinen työote koetaan yhdeksi lastensuojelun peruselementiksi. (Barkman 2009, 241.)

Vanhemman ristiriitainen menneisyys siirtyy lapselle silloin, kun vanhemman lapsuuskerronta on hyvin niukkaa, kielteistä tai idealisoitua. Lapselle voidaan kertoa vääristynyt kertomus, jossa koti kuvailaan lämpimäksi ja rakastavaksi, mutta lapsen tunnemuistot ovatkin nöyryytyksen kokemuksia tai yksin jäämisen aiheuttamaa pelkoa. Tutkimusten mukaan kielteisen sukupolviperimän katkaisussa on olennaista mahdollisuus ja kyky hahmottaa oma elämänsä uskottavalla ja tunnemuistoja herättävällä tavalla. (Bardy 2002, 11.) Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja huomioduksi omana itsenään. Läheisten ihmisten avulla on mahdollista löytää myönteinen merkitys elämälleen ja saavuttaa kosketus omiin tunteisiin. Tämä mahdollistaa lapsen kasvun eheäksi aikuiseksi ja voi katkaista ylisukupolvisen negatiivisen kierteen. (Välivaara 2004, 59.)

Turvattomasti kiinnittynyt lapsi ei pysty kertomaan yhtenäistä tarinaa omasta elämästään. Lastenkotilapselle ovat tyypillisiä jopa vuosien muistikatkot omasta menneisyydestään perhesuhteiden jatkuvan katkeilemisen vuoksi. Tästä merkinä on yksityiskohtien puuttuminen tai epäjohdonmukaisuus ja epäyhtenäisyys tarinoissa. Tarinoista saattaa puuttua menneisyys kokonaan tai ne voivat olla kokonaan menneisyyteen juuttuneita. (Varilo ym. 1999, 39–44.) Lapsella saattaa myöskin olla taakkanaan identiteettiä vääristävä, ”annettu” kertomus, joka vaurioittaa hänen tasapainoista kehitystään. Tällöin oma elämäntarina jää vaillinaiseksi ja minäkuva sekä kyky ylläpitää ihmissuhteita jäävät heikoiksi. Sellaista lasta on kan-

nustettava käyttämään elämänsä rakennusaineina omia kokemuksiaan, olivatpa ne hyviä tai huonoja. (Känkänen 2009, 236.)

Ymmärretyksi ja nähdyksi tuleminen on paitsi lapsen oikeus, se on myös hänen psyykkisen kasvunsa ja kehityksensä edellytys (Barkman 2009, 242). Lapsen eheytyemisessä on tärkeä käydä läpi epämääräisiä asioita ja kokemuksia; saada ote niistä. Kyetäkseen käsittelemään, jäsentämään ja sisäistämään vaikeita asioita lapsen täytyy voida ulkoistaa niitä. Olennaista on, että lapsi saa mahdollisuuden purkaa ajatuksiaan, tunteitaan ja mielikuviaan aikuisen kanssa, ei niinkään asiatiedon kerääminen. Näin lapsi oppii tunnistamaan omia ja muiden tunteita, jotka aikuinen on tunnistanut ja tulkinnut lapselle. Itseilmaisun kehittyminen auttaa lasta käsittelemään tunteitaan, ajatuksiaan ja kokemuksiaan ja hänen valmiutensa osallistua oman elämänsä valintoihin kasvaa. (Hyytinen 2009, 217, 226.)

Lastenkotilapsilla on paljon tarinoita, joita on vaikea jakaa ja myös vaikea ottaa vastaan. Lapsen kanssa elämäntarinallista työmenetelmää käyttävän työntekijän on hyvä olla tietoinen omista elämänsäröistään, jotta ne eivät muodostuisi työskentelyn esteeksi. Omat tunteensa tunnistava ja ne hyväksyvä työntekijä osaa ottaa vastaan myös lapsen erilaisia tunteita. (Barkman 2009, 249, 251.) Kyky vastaanottaa lapsen tarinoita vaikuttaa siihen, mitä lapsi on valmis kertomaan omasta kokemusmaailmastaan. Kunnioittava suhtautuminen lapsen maailmaan on välttämätöntä, jotta lapsi kertoo asioita omasta näkökulmastaan. (Pramling Samuelsson 2004.) Vaikka kertominen ei tuota näkyvää muutosta lapsen olosuhteisiin, vaikeiden asioiden jakaminen turvallisen aikuisen kanssa voi kantaa lasta merkityksellisellä tavalla vuosien ajan (Bardy & Känkänen 2005, 82). Työntekijä voi olla mallina myös lapsen läheisille siinä, miten he voivat auttaa lasta tämän tarinan työstämisessä. Läheisten läsnäolo ja heidän kertomuksensa auttavat lasta todellistumaan. Lapsen kuullessa tarinoita itsestään toisten kuvaamana hänen kokemuksensa tulevat tunnistetuiksi ja näkyviksi. Tämä on lapselle tärkeä korjaava kokemus. (Hyytinen 2009, 217.)

Elämäntarinallisella työllä katsotaan olevan yhteys selviytymiseen. Jos elämäntarina on pirstaleina, silloin tulevaisuuskin näyttäytyy kaoottisena. Oman elämäntarinan ymmärtäminen antaa lapselle tulevaisuuden toivoa ja vapauttaa energiaa

normaaliin kasvuun ja kehitykseen ja lapsi saa valmiuksia omaan selviytymiskykyynsä. Olennaista oman tarinan kerronnassa ei ole muistikuvien oikeellisuus, vaan sen merkitys lapselle itselleen. On voitu todeta, että kun häpeän kantaminen omasta elämäntarinasta lakkaa ja häpeä muuttuu syyllisyydeksi tai onnettomaksi kohtaloksi, myös aggressio muuttuu suruksi. Syntyy kyky erottaa elämän hyvät ja pahat kokemukset ja minäkuva eheytyy. (Varilo ym. 1999, 43–44.) Välivaaran (2004, 12) mukaan lapsen saadessa tietää sijoitukseen johtaneet tapahtumat hän vapautuu syyllisyydestä ja häpeäntunteesta.

Silta-tapaamisissa on käytetty vuorovaikutuksen tukena erilaisia työmenetelmiä, joita esittelemme lyhyesti seuraavassa osiossa.

Verkostokartta. Verkostokartta on monipuolinen työväline. Lasta voi ohjata verkostokartan tekemiseen pyytämällä häntä piirtämään henkilöt, joiden hän katsoo kuuluvan perheeseensä. Verkostokartan avulla voi kartoittaa lapselle myös muita tärkeitä henkilöitä, kuten ystäviä. Näin saadaan kuvattua hänen ihmissuhdekokoonsuutensa. Yhdessä lapsen kanssa voidaan tarkastella mitkä ihmissuhteista tukevat häntä, mitkä taas ovat hänelle haitallisia. Mikäli merkintöjä on hyvin vähän, ihmissuhteet ovat hyvin heikkoja tai ongelmallisia, voidaan pohtia miten tukiverkostoja voisi rakentaa. (Sosweb a.) Ihmissuhteet ovat varsin muuttuvia, joten verkostokartta voi näyttää eri aikoina hyvin erilaiselta ja sitä voidaan käyttää useamman kerran lapsen kanssa. Voidaan keskustella ajasta, jolloin asiat olivat paremmin kuin nyt tai tehdä tulevaisuuden toivekartta; miltä lapsi toivoisi ihmissuhteidensa näyttävän jatkossa. (Naapila 1999, 160–161.)

Lapsen kanssa verkostokarttaa käyttävän omahoitajan on ensin hyvä tutkia omaa verkostokarttaansa saadakseen tuntumaa siitä, kuinka henkilökohtaisista ja tunteita herättävistä asioista siinä on kyse. Ihmissuhteista keskusteleminen voi olla lapselle ja hänen läheiselleen voimakas kokemus koskettaen myös omahoitajan tunteita. Hänellä täytyy olla riittävästi aikaa ja valmiuksia käsitellä niitä tunteita, joita keskustelussa tulee esiin. (Naapila 1999, 160.)

Sukupuuu. Sukupuumenetelmällä pyritään selvittämään perheen ainutlaatuisuutta ja sen sisäisiä mekanismeja, jotka usein ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle. Suku-

puun tekeminen tuo esiin monia tärkeitä asioita ja voi olla monien oivallusten lähde. Se antaa vastauksia kysymyksiin joita ei ehkä ole aiemmin ymmärretty tai uskallettu kysyä. (Ijäs 2003, 9-10.)

Sukupuuta rakennettaessa apuna voidaan käyttää valokuvia lapsesta ja hänen perheestään. Valokuvat ovat hyvä väline keskusteluyhteyden rakentamisessa aikuisen ja lapsen välille. Kuva voi toimia siltana menneeseen tuoden mieleen tapahtumia, joiden muistelu on hankalaa tai jotka on jo unohtanut. Niiden avulla lapsen maailmaa voidaan tarkastella eri näkökulmista ja luoda uusia tarinoita itsestään tai toisista. Kuvien avulla voidaan paneutua tarkastelemaan todellisia tapahtumia, mutta kuva antaa mahdollisuuden myös luoda kuvitteellista kertomusta; miten haluaa elämästään kertoa tai miltä haluaisi tulevaisuuden näyttävän. Kuvan avulla lapsi saa mahdollisuuden tulla nähdyksi ”toisin silmin”. (Bardy & Känkänen 2005, 83, 87.)

Elämänjana. Lapsen henkilökohtaisen elämän jäsentämiseksi voidaan piirtää elämäkerrallinen elämänjana. Elämänjanan rakentaminen auttaa lasta henkilökohtaisen historiakäsityksen rakentamisessa. Menneisyyden tarkastelu elämänjanan avulla tuo esille elämän käännekohdat, joita tarkastelemalla avataan tapahtumien merkitykset, tunteet ja muistot. Näitä työstämällä elämänvaiheet selkiytyvät ja niiden usein tiedostamatonkin merkitys nykyisyyteen voi muuttua. Tämän jälkeen pystytään rakentamaan elämää eteenpäin vapautuneiden resurssien voimin. (Liikanen & Kaisla 2007, 8; Sosweb b.)

Kertominen on vuorovaikutustapahtuma, jossa edetään lapsen ehdoilla. Elämänjanalle merkitään esimerkiksi elämän huippuhetkiä, ikäviä episodeja ja muita merkittäviä tapahtumia. Tärkeää olisi saada näkyviin elämän kirjo, arjen ja juhlan vaihtelu. Elämänjanaan voidaan piirtää kuvitteellinen nolla-viiva, jonka yläpuolelle piirretään positiiviset ja alapuolelle negatiiviset tapahtumat. (Liikanen & Kaisla 2007, 36.)

Oman elämänhistorian tarkastelu elämänjanan avulla mahdollistaa konkreettisesti erilaisten riippuvuussuhteiden, tapahtumien sekä käsitteiden avaamisen. Kun työskennellään lapsen ja hänen perheenjäsentensä kanssa, voi kukin tehdä oman

elämänjanansa. Tehtyjä elämänjanoja voidaan käyttää myös rinnakkain, jolloin perheen historiaan saadaan useampia erilaisia näkökulmia mukaan.

(Sosweb b.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, millaisia muutoksia omahoitajat ovat kokeneet Silta-projektin tuoneen omaan työhönsä, miten he kokevat roolinsa omahoitajana muuttuneen ja millaisia keinoja he ovat saaneet lapsen elämäntarinan eheyttämisen tueksi. Pyrimme myös saamaan vastauksia siihen, ovatko dialogisuus ja reflektiivisyys toteutuneet Silta-tapaamisissa sekä miten omahoitajat hyödyntäisivät Silta-projektin toimintamallia tulevaisuudessa osana omahoitajan työtä lastenkodissa.

Tutkimuksemme antaa tietoa ja palautetta omahoitajien kokemuksista Silta-projektin työryhmälle projektin jatkokehittelyä varten.

Tutkimustehtävät:

Millaisia muutoksia Silta-projekti on tuonut omahoitajuuteen?

- Millaisia keinoja Silta-projekti on tuonut omahoitajille lapsen elämäntarinan eheyttämisen tukemiseen?
- Miten dialogisuus ja reflektiivisyys näyttäytyivät Silta-tapaamisissa?
- Miten omahoitajat hyödyntäisivät Silta-projektin antia jatkossa?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen kohderyhmä

Teimme opinnäytetyömme hankkeistettuna Pelastakaa Lapset ry:lle. Tutkimuksen kohderyhmä koostuu 31:sta Silta-projektiin osallistuneesta omahoitajasta, jotka työskentelevät kuudessa Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodissa (Vantaa, Kauniai-nen, Vääkky, Turku, Harjavalta ja Jyväskylä). Tutkimusluvan haimme Pelastakaa Lapset ry:n lastensuojelupalvelujen johtajalta ja talousjohtajalta.

Saimme kyselyymme vastaukset 26 omahoitajalta. Viisi kyselyyn vastanneista on työskennellyt lastenkodissa alle viisi vuotta, 11 vastaajaa viidestä kymmeneen vuotta ja kymmenen vastaajaa yli kymmenen vuotta. Heistä 14 oli toiminut Silta-tapaamisiin osallistuneen lapsen omahoitajana alle viisi vuotta ja kymmenen vas-taajaa yli viisi vuotta. Epäloogisuutta määrissä selittää se, että yhdellä omahoita-jalla oli ollut kaksi lasta mukana projektissa ja kolme vastaajaa ei ollut vastannut kysymykseen. Silta-tapaamisia heillä oli projektin tässä vaiheessa yhdestä kah-teenkymmeneen. Kahdella vastaajalla ei ollut projektissa mukana omahoidettavia lapsia, vaan heidän kohdallaan Silta-projektissa keskityttiin työparityöskentelyyn.

6.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laa-dullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157). Siinä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tietoa kerätään henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta ilmiöstä tai heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Koska kyseessä on opinnäytetyö, johon meillä on käytettävissä rajallinen aika, pidimme postikyselytutkimusta parhaana vaihtoehtona aineiston keräämisessä. Se mahdollisti myös kyselyn osoittamisen kaikille Silta-projektiin osallistuneille omahoitajille. Mikäli olisimme valinneet haastattelun aineistonkeruumenetelmäk-

si, olisimme joutuneet rajaamaan vastaajien lukumäärää ajan puutteen vuoksi. Postikyselytutkimuksen etuna voidaan pitää sen nopeutta ja vaivatonta aineiston saantia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 196). Muita postikyselyn etuja on, että se ei ole maantieteellisesti eikä aikaan sidottu, vaan kyselyyn osallistuva voi vastata lomakkeeseen silloin, kun se hänelle parhaiten sopii. Tulosten luotettavuutta lisää, kun vastaaja voi rauhassa pohtia vastauksiaan, eikä hänen tarvitse vastata esimerkiksi väsyneenä. (Valli 2007, 106.)

Kyselylomakkeen avulla voidaan kerätä tietoa tosiasioista; käyttäytymisestä ja toiminnasta, tiedoista, arvoista, asenteista, uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Lomakkeeseen sisältyy vastaajaan itseensä liittyviä taustakysymyksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 197.) Käytimme kyselylomakkeessa avoimia kysymyksiä, jotta saisimme mahdollisimman laajasti selville omahoitajien kokemuksia Silta-projektista. Avointen kysymysten etuna on, että niiden avulla saadaan vastaajan näkemys selville perusteellisesti. Vastausten joukossa voi lisäksi olla vastaajien tuottamia hyviä ideoita. (Tuomi 2007, 124.)

Postikyselytutkimuksessa kato saattaa muodostua suureksi. Mikäli kysely lähetetään postitse jollekin erityisryhmälle ja tutkittava aihe on vastaajille tärkeä, voidaan odottaa kadon jäävän pieneksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 196.) Meille palautui 26 vastauslomaketta 31:sta, joten pidämme vastausprosenttia riittävänä tutkimuksen luotettavuuden kannalta.

Ennen kyselylomakkeiden postittamista lähetimme kyselylomakkeemme kommentoitavaksi Silta-projektin projektipäällikölle ja projektin käynnistämisvaiheessa mukana olleelle työntekijälle. Kommentit kysymyksistämme olivat hyväksyviä, joten emme katsoneet tarpeelliseksi tehdä kysymyksiin muutoksia.

Lähetimme Silta-projektiin osallistuneiden lastenkotien johtajille 25.1.2010 sähköpostin, jossa kerroimme tulevasta kyselytutkimuksesta. Ohjeistimme heitä jakamaan samana päivänä postittamamme kyselylomakkeet (liite 3) niille omahoitajille, jotka olivat osallistuneet Silta-tapaamisiin. Lisäksi liitimme kyselylomakkeiden saatteeksi kirjeen johtajille, jossa tarkensimme kyselylomakkeisiin vastaamisen ohjeistusta ja annoimme ohjeet vastauslomakkeiden lähettämisestä meille;

viimeisen palautuspäivän, joka oli 10.2.2010 sekä keräysmenetelmän eli pyysimme heitä palauttamaan vastauksensa suljetussa kirjekuoressa lastenkodin johtajalle. Viimeinen kyselylomake palautui meille maaliskuun 2010 lopussa.

Omahoitajille osoitetussa kirjeessä (liite 1) kerroimme opinnäytetyöstämme ja motivoimme heitä vastaamaan kyselyymme. Ohjeistimme omahoitajat palauttamaan vastaukset lastenkodin johtajalle määräaikaan mennessä. Toimimme myös esiin tutkimusaineiston käsittelyn luotettavuuden.

Kyselylomakkeen kysymykset oli laadittu tutkimustehtäviä silmälläpitäen. Kysymysmuotona käytimme avoimia kysymyksiä. Avoimia kysymyksiä voidaan perustella sillä, että ne antavat mahdollisuuden sanoa mitä vastaajalla on todella mielessään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 201.) Silta-projektia koskevat kysymykset suunnattiin omahoitajien kokemaan muutokseen omassa työssään sekä suhteissa lapseen ja hänen läheisiinsä. Kysyimme Silta-projektista saatujen, omahoitajien mielestä hyvien käytäntöjen mahdollista siirtämistä yleiseen käyttöön lastenkodeissa. Annoimme myös mahdollisuuden kertoa muistakin projektin edetessä esiin tulleista kokemuksista.

Taustakysymyksissä (liite 2) kysyttiin omahoitajan koulutustaustaa, lastenkoti-työskentelyn kestoa sekä sitä, kuinka monta tapaamista Silta-projektin myötä oli ollut lapsen ja lapsen läheisten kanssa. Taustakysymykset oli laadittu siten, että pystyimme analysointivaiheessa tarkastelemaan, onko jollain yksittäisellä taustatiedolla merkitystä vastausten sisältöön.

6.3 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimuksen analysointivaiheessa käytimme teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Siinä käytetään teoreettisia kytkentöjä, jotka voivat toimia analyysin etenemisen apuna. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tieto ohjaa analyysiä. Analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus. Siihen, missä vaiheessa teoria otetaan ohjaamaan päättelyä, ei ole olemassa mitään sääntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–100.)

Tallensimme saadut vastaukset sähköiseen muotoon helpottaaksemme aineiston käsittelyä. Ryhmittelimme vastaukset siten, että kyselylomakkeen jokaisen kysymyksen alla oli kaikkien omahoitajien vastaukset peräkkäin vastaajaa koskevine taustatietoineen. Näin saimme paremman kokonaiskuvan siitä, millaisia vastauksia kukin kysymys oli tuottanut ja samanlaisuuksien ja erilaisuuksien havaitseminen oli helpompaa.

Puhtaaksikirjoituksen jälkeen luimme vastaukset monesti, jotta aineisto tulisi meille tutuksi. Tutkimustehtävän mukaisesti etsimme aineistosta muutosta kuvaavia kommentteja sekä omahoitajien ehdotuksia Silta-projektin hyödyntämisestä jatkossa.

Laadullisen tutkimuksen aineistojen ollessa laajoja, ne täytyy pelkistää ennen analysointia (Kananen 2008, 88). Pelkistimme aineiston siten, että poistimme siitä tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat. Aluksi lähdimme analysoimaan aineistoa teorialähtöisesti muodostaen neljä pääluokkaa. Nämä pääluokat olivat muutokset omahoitajuudessa, elämäntarinan eheytyminen, avoin dialogisuus ja reflektiivisyys. Näiden pääluokkien mukaan loimme teorian avulla alaluokkia ja niiden mukaisesti koodasimme vastaukset eri väreillä. Tämän jälkeen yhdistimme koodatut vastaukset alaluokkiin. Huomasimme, että näin toimien emme saaneet tyydyttäviä vastauksia tutkimustehtäviimme, joten luotettavuuden varmistamiseksi käytimme myös aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Aluksi etsimme jo aiemmin pelkistetystä aineistosta samanlaisuuksia, joista muodostimme viisi yläluokkaa. Yläluokkia olivat omahoitajan monet roolit lastenkoti-työssä, omahoitaja ajan antajana ja kuulijana, omahoitaja lapsen ymmärtäjänä ja tukijana, omahoitaja yhteistyössä lapsen läheisten kanssa, omahoitaja suhteiden edistäjänä sekä Silta-projektin hyödynnettävyys omahoitajatyössä. Nämä yläluokat noudattelivat kyselylomakkeessamme olleita kysymyksiä, jotka olimme muodostaneet teorian pohjalta. Niinpä katsomme, että analyysillä on selviä kytkeitä teoriaan, vaikka analyysimme eteni aineistolähtöisesti.

Vertailimme saamiamme tuloksia tutkimustehtäviimme tehdessämme johtopäätöksiä tutkimustuloksista. Pohdinnassa mietimme syitä sille, miksi emme saaneet vastausta yhteen tutkimustehtävistämme. Kuvaamme näitä tulkintoja työssämme myöhemmin.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kvalitatiivisen aineiston saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan aineiston riittävyttä. Siinä samat asiat alkavat kertautua vastauksista. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 182.) Eskolan ja Suorannan (1996) mukaan noin 15 vastausta riittää aineiston kylläntymiseen. Meille palautui 26 kyselylomaketta 31:sta ja niissä asiat alkoivat kertautua, joka lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Laadullisessa tutkimuksessa termiä reliabiliteetti voidaan käyttää luotettavuuden arvioinnista puhuttaessa. Reliabiliteetin varmistamiseksi koodaus- ja kategorisointivaiheessa käytetään kahta henkilöä, jotka tuottavat saman lopputuloksen. Reliabiliteetti voidaan ymmärtää tulkinnan samanlaisuutena tulkitsijoiden kesken, jolloin tulkintaa voidaan pitää ristiriidattomana. (Kananen 2008, 124–125.)

Teimme aineiston analyysia yhdessä ja erikseen. Verratessamme tehtyjä muistiinpanoja ja aineiston teemoittelua, huomasimme meillä olevan samoja huomioita eri teemoista. Analyysivaiheessa huomasimme, että lisäkysymykset omahoitajille olisivat selventäneet monia teemoja ja antaneet vastauksia analyysivaiheessa heränneisiin kysymyksiimme. Tutkimuksemme luotettavuutta lisää se, että käytimme analyysivaiheessa sekä teoria- että aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Näin tehdessämme huomasimme, että pääluokat, jotka muodostimme teorialähtöisesti, tulivat voimakkaasti esille myös aineistolähtöisessä analyysissä. Kananen (2008, 134) mukaan kaikki kytkeytyy toisiinsa, valinnoista seuraa aina jotakin, eli valittu tutkimusote määrittelee tarvittavan aineiston ja tiedonkeruumenetelmät, jotka puolestaan vaikuttavat analyysimenetelmiin.

Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää tutkimuksen teossa hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu ihmisarvon kunnioittaminen esimerkiksi niin, että ihmisillä täytyy olla oikeus päättää siitä, haluavatko

he osallistua tutkimukseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23,25.) Tutkimukseemme osallistuminen oli omahoitajille vapaaehtoista.

Tutkimusta tehtäessä noudatimme myös muita tieteelliselle tutkimukselle asetettuja eettisiä vaatimuksia. Laadulliseen aineistoon liittyy monesti luottamuksellista tietoa haastateltavista. Haastateltavien yksityisyydensuojan säilyttäminen ja materiaalin käyttö vaativat aina luvan haastateltavilta. (Kananen 2008, 135.) Varmistimme vastaajien anonymiteetin säilymisen pyytämällä heidän vastauslomakkeensa suljetussa kirjekuoressa lastenkotien johtajille. Käsittelimme tutkimusaineistoa luottamuksellisesti ja hävitämme aineiston asianmukaisella tavalla tutkimuksen valmistuttua. Raportointivaiheessa kiinnitimme huomioita siihen, ettei yksittäisen vastaajan tunnistaminen tekstistä ole mahdollista.

Laadullisen opinnäytetyön luotettavuus varmistetaan tarkalla dokumentoinnilla. Näin mahdollistetaan ulkopuolisen arvioitsijan mahdollisuus seurata kirjoittajan tekemisiä tutkimusprosessin eri vaiheissa. (Kananen 2008, 128.) Olemme kuvanneet tutkimuksemme eri vaiheita mahdollisimman tarkasti.

Tutkimuksemme noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä myös siltä osin, että olimme ulkopuolisia ja puolueettomia tutkijoita. Meillä ei ollut kokemusta lastenkotityöstä eikä mitään aiempia kytköksiä opinnäytetyömme arvioinnin tilanseen tahoan.

7 OMAHOITAJIEN KOKEMUKSET SILTA-PROJEKTISTA

7.1 Omahoitajan monet roolit lastenkotityössä

Silta-projektissa käytettyjen menetelmien kautta kuullut lasten ja hänen läheistensä tarinat menneistä tapahtumista ovat vaikuttaneet omahoitajuuteen monin tavoin. Lapsen aiempien elämänvaiheiden kartoitus sijoituksen aikana sekä hänen lähiverkostonsa ylläpitäminen nyt ja tulevaisuudessa koettiin aiempaa merkityk-

sellisemmäksi lastenkodin omahoitajatyössä. Tutkitut esittivät asian esimerkiksi seuraavasti:

Silta-projekti avasi silmäni, että meidän tehtävä omahoitajana/lastenkodin ohjaajana on käydä lapsen/nuoren historia ja elämänvaiheet läpi ennen heidän poismuuttoa/itsenäistymistä.

Siltatapaamisten avulla on saatu uusia näkökulmia lapsen historiaan ja verkostoon, minkä kautta ollaan saatu luotua uudenlaista menettelytapaa suhteessa lapsen ja hänen läheistensä välisiin suhteisiin.

Pystyn paljon paremmin tukemaan hänen suhdettaan sukuun ja aiempiin elämäkokemuksiin.

Silta-projekti on auttanut tarkastelemaan omahoitajan työtä useista eri näkökulmista ja tuonut työhön uutta näkökulmaa. Omahoitajat toivat esiin sen, kuinka Silta-projekti on laajentanut ja syventänyt käsitystä omasta tehtäväkentästä.

Oman työn pohtimisen kautta omahoitajuuden merkittävyys on kasvanut ja lisännyt pohdintaa siitä, miten ja millaisin omahoitajuuden keinoin lapseen voisi vaikuttaa. Oman roolin tärkeyden ymmärtäminen lapsen elämässä on vahvistunut; mitä omahoitaja lapselle edustaa, millaista tukea lapsi tarvitsee nyt ja miten valmistaa häntä tulevaisuuteen.

Omahoitajuudessa on korostunut mielestäni nyt enemmän jatkuva itsensä ja arvojen tutkiskelu, suhteessa siihen miten vaikuttaa lapseen ja millaisin keinoin.

Kokemus olla osana juuri tämän lapsen elämänjanalla on vahvistunut. Oma merkitys ja rooli ovat vielä tärkeämpiä, kuin mitä aikaisemmin on ajatellut.

Myös se, että on käyty läpi sukupuuta ja elämänjanaa on auttanut sijoittamaan lapsen tässä ja nyt -tilanteeseen ja hahmottanut lapsen edellytyksiä ja tarpeita tulevaisuutta ajatellen.

Lapsen kasvaessa ja ikääntyessä vastuun ja vallan siirtyessä koko ajan enemmän nuorelle on aikuiselta vaadittu hereillä olemista siinä, millaista tukea ja apua nuori vielä tarvitsee itsenäistyessään.

Omahoitaja ”vara mamma”, ”vara pappa” ”vara äiti”, ”vara isä”.

7.1.1 Omahoitaja ajan antajana ja kuulijana

Omahoitajat kokivat positiivisena Silta-projektin mahdollistaman yhteisen ajan lisääntymisen ja tilan saamisen keskusteluille. Arjen keskellä pysähtyminen ja kiireetön ilmapiiri olivat mahdollistaneet keskustelun syntymistä aiempaa paremmin.

Yhteinen aika on lisääntynyt. Keskustelun määrä on lisääntynyt ja jäsentynyt. Tämä tuo lisää tietoa käyttöön.

Ajan käyttö lapsen vanhemman kanssa: ajan ottaminen, suunnitelmallisuus.

Keskustelun ja kuuntelemisen kautta lapseen ja hänen läheisiinsä oli mahdollista tutustua syvemmin ja keskinäinen kommunikointi helpottui. Myös lapsen äänen kuuleminen ja sen esille tuominen hänelle tärkeissä asioissa koettiin aiempaa tärkeämmäksi omahoitajan tehtäväksi.

Lapsen tarinan kokonaisvaltainen kuuleminen, tila ja aika sille

Projektin myötä korostui ennen kaikkea se miten tärkeä rooli juuri minulla on tämän lapsen äänen kuulemisessa ja välittämisessä muulle työryhmälle.

*Silta-projekti tarjosi ”tauon” pysähtyä juuri tämän lapsen kanssa keskustelemaan ja ennen kaikkea kuuntelemaan, mitä hänellä oli sa-
nottavaa.*

7.1.2 Omahoitaja lapsen ymmärtäjänä ja tukijana

Silta-projektin myötä omahoitajan suhtautuminen lapseen on saanut uusia näkökulmia ja sisältöä. Eri menetelmien avulla kerätty tieto lapsen menneisyydestä ja perhetaustoista on lisännyt ymmärrystä lasta kohtaan monella tavalla. Ymmärrys siitä, miten lapsen taustat, asuinpaikat, tapahtumat ja ihmiset menneisyydestä vaikuttavat siihen, millainen lapsi on nyt, on lisääntynyt. Tämä lisääntynyt tieto lap-

sesta on helpottanut omahoitajia ottamaan puheeksi asioita hänen menneisyydestään. Lapsen menneisyyden myönteisten asioiden esiintulo on saanut omahoitajan ymmärtämään lapsen koti-ikävä. Lapsen ja hänen läheistensä vuorovaikutuksen seuraaminen on auttanut ymmärtämään sitä, mistä lapsi on saanut mallin omaan tapaansa olla vuorovaikutuksessa.

Valokuvista on hahmottunut perheen historiaa. Jotenkin lapsen paikka perheessä on löytynyt.

...tietoa olen tosin saanut sukuun ja elämänjangan teon yhteydessä lapsen vanhemmalta ehkä erilailla kuin sitä olisi saanut ilman Siltaa.

Kuitenkin lapsuuden positiivisten asioiden käsittely on antanut ymmärrystä siihen miksi ”koti-ikävä” on niin suuri.

Uskallan myös rohkeammin nostaa keskusteluissa esiin asioita hänen suvustaan ja menneisyydestään, kun tiedän niistä enemmän.

näkee ehkä sen vuorovaikutustavan joka lapsella on – ei oleta lapselta jotain muuta kuin mihin lapsi on tottunut.

Silta-tapaamisissa läheisiltä saatu tieto lapsen varhaisvaiheista ja ensimmäisten ikävuosien tapahtumista ovat lisänneet omahoitajan ymmärrystä lapsen kehityksen ongelmista ja häiriöistä. Se on auttanut ymmärtämään lapsen tämänhetkistä käytöstä, hänen oireiluaan ja reagoimistaan erilaisiin tilanteisiin. Keskinäisen ymmärryksen ja luottamuksen lisääntymisen kautta lapsen ja omahoitajan väliset väärinkäsitykset ovat vähentyneet.

Sukuun läpikäyminen antaa informaatiota lapsen taustoista.

Auttanut ymmärtämään lasta ja tämän toimintaa.

Ymmärtämys lapsen reaktioihin joihinkin vaikeisiin asioihin on tätä kautta selkiytynyt.

Lisännyt keskinäistä ymmärrystä

Kun oppii paremmin ymmärtämään toisen ajatusmaailmaa ja toimintatapoja voi helpommin saada itsensä kuulluksi ja ymmärretyksi.

Omahoitajat tuovat vastauksissaan esille Silta-projektin merkityksen omahoitajan ja lapsen suhteen syvenemisessä. Tapaamiset ovat mahdollistaneet uuden tavan käsitellä erilaisia asioita ja niiden herättämiä tunteita. Lapseen on ollut mahdollista tutustua paremmin ja löytää hänestä uusia puolia. Lapsesta on löytynyt voimavaroja sekä kehityksen haasteita. Se on saanut pohtimaan keinoja, joilla lasta voidaan tukea. Menetelmien käyttö on auttanut lapsesta saadun tiedon jäsentämisessä sekä auttanut omahoitajaa asettamaan lapsen kanssa tehtävälle työlle uusia tavoitteita. Omahoitaja näkee aiempaa tärkeämpänä aikuisen tuen lapselle myös sijoituksen päätyttyä. Myös kokemus omasta tärkeydestä lasta tukevana aikuisena on vahvistunut.

Syventänyt suhdetta lapseen, tuntee paremmin.

Tärkeää huomata, että lapsella on sukulaisia, jotka oikeasti välittävät hänestä. Lapsi ei olekaan ehkä yksin lähdettyään lastenkodista, vaan ”tukijoukko” = sukulaiset, edes muutamat pitävät toistuvasti yhteyttä häneen.

Kokemus olla osana juuri tämän lapsen elämänjanalla on vahvistunut.

7.1.3 Omahoitaja yhteistyössä lapsen läheisten kanssa

Omahoitajan mukaan yhteistyö lapsen läheisten kanssa koettiin tärkeäksi ja avoin keskustelu Silta-tapaamisissa on tuonut siihen uutta syvyyttä. Tarve yhteydenpitoon ja yhteistyöhön läheisten kanssa on vahvistunut. Heidän merkityksensä lapsesta ja hänen historiastaan saatavan tiedon antajina koettiin tärkeänä.

Omahoitaja voi tiiviimmin olla yhteistyössä lapsen/nuoren sukulaisiin → saada sieltä kautta arvokasta tietoa taustoista

Tieto läheisten taustoista ja niistä kipeistä tapahtumista ja syistä, joiden vuoksi lapsen huostaanottoon on päädytty, on lisännyt ymmärrystä tehdyistä ratkaisuksista. Tätä kautta suvaitsevaisuus heitä kohtaan on lisääntynyt. Asioista avoimesti puhuminen on lisännyt keskinäistä luottamusta.

...antaa vähän ymmärrystä miksi tällaiseen tilanteeseen on ajauduttu.

Ehkä tietoisuus lisääntynyt siitä miten kipeitä menneisyyden asiat läheiselle ovat edelleen ja miten paljon painolastia hän kantaa.

Luottamuksellisuus ja avoimuus välillämme on lisääntynyt. Silta-projektin tapa työskennellä ja ottaa asiat hyväksyvästi sopi ko. lapsen läheisen kanssa toimimiseen.

Koska läheinen on avoimesti kertonut asioita.

7.1.4 Omahoitaja suhteiden edistäjänä

Omahoitajien mukaan keskustelun määrä ja avoimuus ovat menetelmien käytön myötä lisääntyneet. Nämä muutokset ovat helpottaneet asioiden käsittelyä läheisten kanssa. Omahoitajat kokivat, että Silta-tapaamisissa käyty avoin keskustelu on ollut merkityksellistä monessakin mielessä. Se on lisännyt luottamuksellista ilmapiiriä lapsen, lapsen läheisten ja omahoitajan välillä. Luottamuksen synnyttämisessä tärkeäksi koettiin vaikeistakin asioista rehellisesti puhuminen lapsen kuullen. Omahoitajat kokivat tämän vähentäneen salailua ja erilaisten totuuksien kertomista.

Tiedon lisääntyminen ja äidin ”avautuminen” ovat auttaneet asioiden käsittelyssä.

Projekti on mahdollistanut vaikeista asioista puhumisen yhdessä, niin että lapsi tietää mitä kaikki siinä olevat puhuvat.

Avoimen keskustelun toimintamalli [...] tällä mallilla on varmasti helpointa lähteä rakentamaan luottamussuhdetta...

Osa asioista on kohdallani ollut vaikeita, mutta olen ymmärtänyt, että rehellisyys ja avoimuus on tärkeää menneisyyden käsittelyssä.

Lapsen ja hänen läheistensä yhteisen menneisyyden sekä heidän keskinäisen vuorovaikutuksensa näkyväksi tuleminen on lisännyt omahoitajan ymmärrystä heidän välillään vallitsevasta suhteesta. Näkyviin on tullut myös se ristiriitainenkin suhde, joka heillä on ollut ennen lapsen sijoitusta lastenkotiin.

Ehkä enemmän ymmärrystä perheen taustoista ja siitä millaista heidän elämä on ollut kotona.

Kun on nähnyt miten lapsi on vanhempien / vanhemman kanssa, se on auttanut ymmärtämään heidän välistä suhdetta. Kuinka tiivis ja millainen suhde on.

Osaan paremmin huomioida äidin taustan ja kokemukset ja tunnen myötätuntoa häntä kohtaan. Toisaalta näen paremmin myös sen kuinka itsekäs äiti on ja miten vähän hän osaa ottaa huomioon lapsiaan.

Silta-projekti on saanut omahoitajan tiedostamaan kuinka tärkeää lapsen tulevaisuuden kannalta on hänen lähisuhteidensa säilyttäminen. Omahoitajan oman roolin merkityksellisyys tässä tehtävässä on kasvanut. Omahoitajalla on tärkeä rooli myös lapsen läheisten ja lastenkodin välisten suhteiden edistämässä. Lapsen ja läheisten yhteisen tarinan kertaaminen yhdessä omahoitajan kanssa voi parantaa suhteita lapsen, lapsen läheisten ja omahoitajan välillä. Uuden näkökulman aukeaminen lapsen menneisyydestä on tuonut uuden menettelytavan lapsen ja hänen läheistensä välisiin suhteisiin.

...asioiden kertaaminen tai jopa ensi kertaa kuuleminen voi luoda parempaa suhdetta myös lapsen ja vanhemman välille, kuten myös lapsen ja omahoitajan sekä omahoitajan ja lapsen vanhemman välille.

On hyvä tiedostaa, että lähtiessään sijoituspaikastaan, lapsi kohtaa nämä asiat jälleen voimakkaammin ja siihen häntä on hyvä valmistaa. Yhteistyöhön perustuvaan yhteydenpitoon ja kontakteihin lapsen läheisiä kohtaan on järkevä panostaa koko omahoitajasuhteen aikana

Omahoitaja tärkeä henkilö kodin/läheisten ja lastenkodin välillä.

7.2 Silta-projektin hyödynnettävyys omahoitajatyössä

Omahoitajilla oli näkemyksiä Silta-projektin annin hyödyntämisestä omahoitajatyössä. Silta-tapaamisissa käytetyt menetelmät nousivat esiin kysyttäessä mitä Silta-projektin tuomia muutoksia omahoitajat haluaisivat säilyttää tai siirtää omaan työyhteisöönsä tai muihin työyhteisöihin.

Omahoitajat kuvasivat menetelmien tuomaa hyötyä omahoitajatyöhön. Sukupuun tekemisen yhdessä lapsen ja läheisten kanssa todettiin auttavan lapsen verkoston hahmottamisessa. Elämänjanan tuottaminen auttoi ymmärtämään paremmin lapsen historiaa ja hänen elämänsä vaikeuksia sekä positiivisia kokemuksia. Sen käytön nähtiin helpottavan tavoitteiden asettamista lapsen kanssa tehtävään työhön. Elämänjanan käyttö koettiin hyvänä voimavaraistavana työvälineenä, jonka avulla lapselle voitiin osoittaa hänen elämänsä selviytymiskohtia. Sukupuun ja elämänjanan tekeminen yhdessä lapsen ja hänen läheistensä kanssa edisti paitsi lapsen ja läheisten välejä myös omahoitajan välejä heihin.

Sukupuun tekeminen auttaa näkemään lapsen verkostoa ja selkiyttämään sen ymmärtämistä.

Elämänjana saattaa antaa myös omahoitajan ja lapsen väliseen kanssakäymiseen uusia näkökulmia ja tavoiteltavia päämääriä.

Läheinen saattaa / tietääkin lapsen lapsuudesta enemmän kuin lapsi itse, ja tämä asioiden kertaaminen tai jopa ensi kertaa kuuleminen voi luoda parempaa suhdetta myös lapsen ja vanhemman välille, kuten myös lapsen ja omahoitajan sekä omahoitajan ja lapsen vanhemman välille.

Lapsen tarinan kuulemista ja tiedon saamista hänen menneisyydestään ja taustoisiaan pidettiin asiana, joka on tärkeä osa lastenkodin omahoitajan työtä. Myös lapsen läheisten elämäntarinan kuuleminen koettiin tärkeänä. Ehdotus oli, että sukupuun voisi tehdä heti lapsen lastenkotiin sijoituksen jälkeen. Myös valokuvaalbumin tekemistä lapselle ehdotettiin.

Projektin tuoma syväluotaus vanhempien elämäntarina.

Tiedon siirtyminen lapsen läheisiltä sijoituspaikkaan, usein tietoa varhaislapsuudesta on aika vähän ja ne tapahtumat vaikuttavat kuitenkin lapseen paljon.

Omahoitajien mielestä mahdollisuus avoimeen keskusteluun ja sille erikseen varattu aika ja tila olivat säilyttämisen arvoisia asioita. Tapaamisissa lapsen kuullen käyty omahoitajan ja läheisten keskustelu koettiin lapselle tärkeäksi. Tarinan kuuleminen useammasta näkökulmasta avasi erilaisia merkityksiä suhteessa lapseen. Avoimen keskustelun lapsen ja läheisten kanssa katsottiin toimivan salailun vä-

hentäjänä ja luottamuksen rakentajana. Silta-projektin kaltaiselle työskentelylle toivottiin myös rakenteellista tukea työnantajan taholta sekä vertaisryhmätyöskentelyä.

Avoimen keskustelun toimintamalli on varmasti ollut sitä parasta antia minkä toivoisin jatkuvan.

Keskustelut nenäkkäin lapsi, oh, läheinen.

vuoropuhelu lapsen läheisen kanssa lapsen kuullen.

Terapeutin ohjaama keskustelu nousi esiin vastauksissa. Omahoitajat kokivat vastuun ja asioiden jakamisen Silta-tapaamisissa ulkopuolisen kanssa yhteistyötä helpottavana tekijänä. Ulkopuolisen terapeutin osuus koettiin edellytyksenä työmuodon hyödynnettävyydelle.

Terapeutin läsnäolo ja ”tulkkina” oleminen avannut omahoitajan suhteen aivan uudelle tasolle. Todella positiivinen kokemus.

Isoin ilo ja hyöty sillassa on ollut se, että aika ja paikka ja ulkopuolinen henkilö ohjaamassa keskustelua lasten elämästä ajalla ennen lastenkotisijoitusta.

Projekti on hyvä alku uuteen työmuotoon, mutta pelkään, että ilman vetäjää lastenkodissa ei riitä aikaa tällaisiin syvällisempiin selvittelyihin.

Lisäksi omahoitajat toivat esille yksittäisiä, mutta tärkeitä asioita Silta-projektin hyödynnettävyydestä. Omahoitajat halusivat säilyttää Silta-projektin tuoman oman työn merkityksellisyyden huomioimisen. He toivoivat oman työn merkityksen laajempaa pohdintaa kunkin omahoitajan näkökulmasta ja siihen tukea esimerkiksi työnohjauksen avulla. Lapsen näkökulman saaminen asioihin nähtiin säilyttämisen arvoisena, hänen kanssaan työskentelyä helpottavana asiana. Silta-projektin myötä syntyneen läheisemmän suhteen omahoidettavaan lapseen toivottiin säilyvän, samoin lisääntyneen suvaitsevaisuuden lapsen läheisiä kohtaan. Oman vahvemman roolin lapsen ja läheisten suhteiden edistäjänä toivottiin myös jatkuvan.

Rohkeuden tavata lasten vanhempia ja läheisiä ja houkutella heitä yhteydenpitoon lapsiinsa. Lapselle ehdottoman tärkeää saada pitää yhteyttä läheisiinsä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelemme tässä osiossa tutkimusaineistoa suhteessa tutkimustehtäviimme. Tutkimustehtävämme oli selvittää, millaisia muutoksia omahoitajat kokivat Silta-projektin tuoneen omahoitajuuteen. Kyselylomakkeemme kysymykset omahoitajille oli suunnattu siten, että he niiden avulla voisivat selvittää kokemaansa muutosta omahoitajuudessa Silta-projektia edeltävään aikaan verrattuna. Joissakin vastauksissa todettiin aluksi, ettei muutosta suhtautumisessa omaan omahoitajuuteen, omahoidettavaan lapseen tai hänen läheisiinsä ollut tapahtunut. Peilasimme ei muutosta -vastauksia taustakysymyksiin selvittääksemme, mistä tulos voisi johtua. Haimme selvitystä sille, vaikuttaako työuran pituus muutoksen kokemiseen. Vertailimme alle viisi vuotta lastenkodissa työskennelleiden omahoitajien vastauksia yli kymmenen vuotta työskennelleiden vastauksiin, mutta eroavaisuuksia ei ollut havaittavissa. Myöskään Silta-tapaamisten määrällä tai sillä, kuinka monta kertaa läheinen oli ollut niissä mukana, ei ollut tulokseen vaikutusta. Omahoitajien koulutustausta ei sekään tuonut selvyyttä asiaan. Koska emme tutkineet muutumatonta tilannetta, jätimme ei muutosta -kommentit tutkimuksemme ulkopuolelle. Silti näistäkin vastauksista löytyi paljon muutosta kuvaavia kommentteja.

Vuorovaikutustyötä tekevän työntekijän tehtävänkuvaan ja ammatilliseen kehittymiseen kuuluu oman toiminnan arviointi ja reflektointi. Reflektiivisyys eli pohdiskeleva työote tarkoittaa valmiutta sekä työn kehittämiseen että ammatillisten ja henkilökohtaisten lähtökohtien tiedostamiseen ja arviointiin. Se edellyttää työntekijältä uskallusta ja halua tarkastella omia arvoja, asenteita ja toimintaa sekä mahdollistaa työntekijälle itsensä ja asiakkaan syvemmän kohtaamisen. (Kaikko & Friis 2009, 77–78.) Refleктоimalla omia kokemuksia voidaan kehittää omaa osaamista (Tiuraniemi 2002, 19). Koulutuksessa omaksuttu ammatti-identiteetti kasvaa käytännön työssä ihmisten parissa. Se vaatii myös päivittämistä ja toistuvaa pohdiskelevaa tarkastelua. (Bardy 2009, 43.) Omahoitajat kertoivat vastauksissaan oman työn reflektoinnin lisääntyneen Silta-projektin myötä. Omaan työkuvaa oli pohdittu syvemmin, se nähtiin aiempaa laajempaan ja siihen oli tullut uutta näkökulmaa. Vastauksista nousi esiin oman työn arvostuksen kasvu ja oma rooli lapsen elämässä koettiin aiempaa merkittävämmäksi.

Myös tiedon kerääminen lapsen taustoista ja historiasta nähtiin aiempaa tärkeämpänä osana omahoitajan työtä. Lisääntynyt tieto lapsesta sai omahoitajat pohtimaan sitä, kuinka omalla työllä voisi tukea lasta sijoituksen aikana ja valmistella häntä tulevaisuuteen. Uusien näkökulmien saaminen lapsen ja hänen läheistensä historiaan avasi uudenlaisen tavan käsitellä asioita ja tunteita heidän kanssaan. Välivaaran (2004, 7) mukaan aikuisen tehtävä on kuulla lasta ja arvostaa hänen omaa näkemystään elämäntilanteestaan. Jokaisella lastensuojelun piirissä olevalla lapsella pitäisi olla mahdollisuus kohdata aikuinen, joka haluaa ja osaa kuunnella lapsen tarinan.

Lisäksi tutkimme, millaisia keinoja omahoitajat kokivat saaneensa lapsen elämäntarinan eheyttämisen tueksi. Varilon ym. (1999, 39) mukaan elämäntarinan eheyttämisessä on keskeistä se, että lapsen elämäntarinasta poistetaan muistiaukot ja lapselle syntyy ehyt elämänkaari ja identiteetti. Omahoitajan oman roolin lapsen elämänjanalla koettiin vahvistuneen projektin myötä. Omahoitajat kokivat lapsen historian ja taustojen tuntemisen aiempaa tärkeämpänä. Silta-tapaamisissa saatu tieto lapsen läheisiltä oli monipuolistanut kuvaa lapsen ja hänen läheistensä aiemmista kokemuksista. Heidän menneisyytensä kuulemisen kautta ymmärrys heitä kohtaan on lisääntynyt.

Ajan saaminen yhteisille keskusteluille lapsen ja hänen läheistensä kanssa katsottiin tärkeäksi, jotta lapsen tarina tulee kuulluksi. Haarakankaan (2008, 35) mukaan dialogiselle keskusteluilmapiirille on ominaista kiireettömyys sekä toisen tarinan kuunteleminen mieli avoimena. Omahoitajat kokivat, että Silta-tapaamiset olivat mahdollistaneet ajan sekä tilan lapsen ja hänen läheistensä tarinan kuulemiselle. Vesänen-Laukkasen ja Martinin (2002, 17) mukaan menetelmien avulla työskentely jo itsessään synnyttää aikaa ja tilaa, joka mahdollistaa läsnäolon kautta kohtaamisen ja uuden löytämisen. Mönkkönen (2007, 162) puolestaan näkee, että ajan ja kiireen hallinta ovat paitsi hyvän vuorovaikutuksen, myös työn tuloksellisuuden ja tehokkuuden edellytys.

Omahoitajan suhde niin lapseen kuin hänen läheisiinsä on Silta-tapaamisten myötä muuttunut läheisemmäksi ja syventynyt. Bardyn (2009, 42) mukaan lastensuojelutyö on paitsi konkreettisen avun ja tuen järjestämistä, myös tunteiden kanssa

työskentelyä ja luottamuksen hankkimista sekä erilaisissa suhdeverkostoissa työskentelyä.

Lisääntynyt tieto lapsesta helpotti omahoitajaa ottamaan puheeksi lapsen menneisyyden tapahtumia aiempaa enemmän. Barkmanin (2009, 241–242) mukaan jokaisella on tarve kuulua johonkin suurempaan tarinaan. Kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi saa jatkuvuuden tunnetta, kun kuulee tarinoita omasta historiastaan aikuisen kertomana. Tällaisessa elämäntarinatyöskentelyssä lasta hoitava aikuinen on tärkeässä roolissa. Elämäntarinaa voi rakentaa myös arkisessa kanssakäymisessä, jossa yksittäisilläkin teoilla ja puheilla on merkitystä. Välivaaran (2004, 13) mukaan haavoittavissa olosuhteissa eläneen lapsen on hyvä tietää sijoitukseensa johtaneet syyt, hän ei mene siitä rikki. Ne tulisi kertoa hänelle aikuisen avulla oman kehitystasonsa mukaan, jolloin lapsi saa selkeämmän ja totuudenmukaisemman kuvan tapahtuneesta.

Laakson (2009, 172) tutkimuksen mukaan lastenkodin työntekijät nostivat luottamuksellisen suhteen rakentamisen työskentelyn kannalta keskeiseksi asiaksi. Lapsen luottamus aikuisiin on ennen lastenkotiin tuloa saattanut monesti rikkoutua. Työntekijöiden tehtävänä on korjata ja palauttaa lapsen menettämä luottamus aikuisiin. Silta-tapaamisten koettiin syventäneen suhdetta lapseen ja hänen läheisiinsä sekä lisänneen luottamusta ja ymmärrystä heitä kohtaan.

Kun luottamus on palautunut, on lapsen helpompi hakeutua turvallisen aikuisen luo. Luottamuksellista ilmapiiriä tarvitaan perheen myös vaikeista ja salatuista asioista puhumiseen (Hyytinen 2009, 227). Lapsen ja hänen läheistensä tapa olla vuorovaikutuksessa tuli Silta-tapaamisten myötä paremmin näkyville ja se helpotti myös omahoitajan omaa kommunikointia heidän kanssaan. Tunnesuhteen syveneminen ja ymmärryksen lisääntyminen auttavat omahoitajia tukemaan paremmin lapsen ja hänen läheistensä vuorovaikutusta heille sopivalla tavalla. Bardy (2009, 43) nostaa vuorovaikutuksen laadun ja ihmissuhteiden jatkuvuuden keskeisimmiksi onnistumiseen vaikuttaviksi tekijöiksi asiakastyössä.

Tarve lastensuojelussa käytettävien menetelmien ja työvälineiden kehittämiseksi on suuri. On tiedostettu lapsen kohtaamisen tärkeys ja samalla pohdittu lastensuo-

jelussa suoraan lapselle suunnatun tuen tärkeyttä. (Välivaara 2004, 20.) Erilaisten menetelmien käyttö on tärkeä osa omahoitajan työtä. Alho-Konu (2007, 145–147) toteaa tutkimuksessaan, että lastensuojelun työntekijöiden oma halu kehittää työtään osallistumalla koulutuksiin on oleellista. Lastensuojelun työn käydessä yhä haastavammaksi ammatillinen kehittyminen sekä menetelmien hallinta lisäävät työntekijöiden työhyvinvointia. Möller (2004, 31) sanoo työmenetelmien auttavan vuorovaikutuksen käynnistäjänä. Silta-tapaamisessa käytettyjen menetelmien koettiin auttaneen merkittävästi lasta ja hänen läheisiään koskevan tiedon saannissa. Erityisesti sukupuun käyttö nostettiin vastauksissa esiin. Erään omahoitajan ehdotus oli, että sukupuoli olisi hyvä tehdä jo sijoituksen alussa. Elämänjana nousi esiin muutamissa vastauksissa. Vastauksista ilmeni, että menetelmien käyttö on merkittävästi auttanut hahmottamaan lapsen paikkaa perheessään. Läheisverkoston karvoittaminen menetelmien avulla sai omahoitajat pohtimaan omaa osuuttaan paitsi lapsen historian tallentajana, myös näkemään aiempaa tärkeämpänä lapsen verkostojen ylläpitämisen sijoituksen aikana.

Omahoitajat kokivat menetelmien käytön helpottavan puheeksi ottoa lapsen menneisyydestä. Työntekijän voi olla vaikea ottaa puheeksi viestejä lapsen pahoinvoinnista ja arjen vakavista epäkohdista, jolloin lapsen kokemukset ja näkemykset jäävät tavoittamatta (Hurtig 2003, 3). Menetelmien käyttö vaatii rohkeutta ottaa esille myös kipeitä ja tunteita herättäviä asioita. Ottamalla asiat puheeksi tai uskaltamalla kohdata asiakkaan kertoma ei lisätä hänen tuskaansa vaan kohdataan jo olemassa oleva. (Möller 2004, 31, 33.)

Tuloksista ilmeni, että omahoitajat olivat tiedostaneet myös roolinsa tärkeyden lapsen ja hänen läheistensä välisten suhteiden ylläpitämisessä niin nyt kuin tulevaisuudessakin. Lapsen sijoituksen päättyessä läheisverkosto on edelleen olemassa ja parhaimmillaan tukemassa lasta. Hukkasen (1999) tutkimuksen mukaan lapsen kyky säilyttää hyvä suhde vanhempiinsa sijoituksen aikana parantaa hänen hyvinvointiaan. Heidän välisensä suhteen tukeminen on tärkeää, vaikka lapsi onkin sijoitettuna lastenkotiin. Lapsi- ja vanhempisuhteessa vuorovaikutuksen parantaminen vaatii usein kärsivällisyyttä ja muiden tukea (Bardy 2009, 42). Känkäsen (2009, 237–238) mukaan lapsen siirtymiset kodista laitokseen, mahdollisesti laitoksesta toisiin ja lopulta itsenäiseen elämään herättävät monenlaisia tunteita

lapsessa, lapsen läheisissä ja myös työntekijöissä. Ristiriitaiset tunteet ja lapsen tarve hallita niitä saattavat hankaloittaa tunteiden esille tuloa ja käsittelyä. Lasta on tärkeä tukea ja valmentaa lastenkodista lähtöön arvioimalla hänen tarvitsemiinsa tukirakenteita sijoituksen päätyttyä. Tällä taataan myönteisen kehityksen jatkuminen.

Tutkimme myös sitä, miten omahoitajat hyödyntäisivät Silta-projektin antia jatkossa. Menetelmien käyttö koettiin monella tapaa hyödynnettävänä omahoitajan työssä. Timonen-Kallion (2009, 12) mukaan menetelmä hyvin toimiessaan tuottaa hyvää mieltä tai on muuten merkityksellinen. Onnistumista tukee työntekijän hyvän tilannetajun ja ammattitaidon lisäksi se, että työyhteisön toimintakäytännöt ja -rakenteet tukevat työntekijöiden toimintaa.

Sukupuu ja elämänjanan avulla saatiin kartoitettua lapsen menneisyys, hänen verkostonsa ja hänen elämänsä voimavarat ja selviytymiskohdat. Niiden tekeminen yhdessä lapsen ja hänen läheistensä kanssa on lähentänyt paitsi lapsen ja hänen läheistensä välejä myös omahoitajan välejä heihin. Tiedon saamista lapsen ja hänen läheistensä taustoista pidettiin erittäin tärkeänä ja sen kartoittaminen heti sijoituksen alussa koettiin tarpeelliseksi.

Ajan ja tilan varaaminen keskustelulle lapsen ja lapsen läheisten kanssa toivottiin jäävän pysyväksi käytännöksi. Mönkkösen (2007, 163) mukaan se, miten työyhteisössä suhtaudutaan aikaan ja sen hallintaan vaikuttavat myös työntekijöiden hyvinvointiin. Tärkeänä pidettiin mahdollisuutta, jossa lapsi kuulee omahoitajan keskustelevan lapsen läheisten kanssa lapsen kuullen. Tällöin on myös mahdollista kuulla tarina useasta näkökulmasta. Omahoitajat toivoivat, että ulkopuolisella terapeutilla olisi mahdollisuus osallistua keskusteluihin jatkossakin. Sen toteutuminen koettiin edellytyksenä työmuodon hyödynnettävyydelle.

Silta-projekti sai aikaan erilaisia muutoksia omahoitajan työhön, kuten oman työn merkityksellisyyden kasvu, lapsen näkökulman tavoittaminen, läheisempi suhde lapseen ja läheisiin sekä oman roolin vahvistuminen lapsen ja hänen läheistensä suhteiden edistäjänä. Nämä muutokset ovat sellaisia, joita ei voi sellaisenaan siirtää, vaan ne syntyvät tällaisen työmuodon avulla.

9 POHDINTA

Lastenkotityö oli meille ennestään melko tuntematon, mutta kiinnostavaksi osoittautunut aihe. Kävimme siitä jatkuvaa keskustelua ja loimme yhteistä ymmärrystä opinnäytetyömme keskeisistä teorioista ja käsitteistä. Vaikka omahoitajilta palautui vastauksia runsaasti, osa niistä jäi toteaviksi ja luettelomaisiksi. Aineistoa käsitellessämme olisimme kaivanneet tarkentavia lisäkysymyksiä analyysin tueksi ja omahoitajien kokemien muutosten taustojen selventämiseksi. Myös oman tutkimuksemme aineistonkeruumenetelmä mietitytti. Postikyselyn valinta aineistonkeruumenetelmänä puolsi paikkaansa sen nopeuden vuoksi, haastattelu taas olisi antanut laajemmat mahdollisuudet lisäkysymysten avulla tarkentaa omahoitajien kokemuksia projektista.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tuoda esiin omahoitajien kokemuksia Silta-projektin tuomista muutoksista omahoitajatyöhön. Suurimmassa osassa vastauksia muutosta omahoitajuudessa oli havaittu. Vaikka saamamme vastaukset olivat lyhyitä ja ytimekkäitä, niiden sisältö oli suuri.

Tutkimuksen tuloksista ilmennyt omahoitajien kokema oman työn merkityksellisuuden kasvu on työntekijälle itseluottamusta lisäävä ja motivoiva tekijä. Lastenkodissa tehtävä omahoitajan työ katsottiin aiempaa tärkeämmäksi ja siihen oli saatu uusia näkökulmia. Myös omahoitajien pohdinta omasta roolistaan lapsen elämässä osoitti oman työn merkittävyyden lisääntyneen.

Oman työn merkittävänä kokeminen ja sen arvostaminen lisäävät työviihtyvyyttä ja edistävät pitkiä työsuhteita. Lastenkotityössä pitkät työsuhteet ovat erityisen merkityksellisiä siellä asuvien lasten jatkuvien ja turvallisten ihmissuhteiden takaamiseksi. Pysyvät, luottamukselliset ihmissuhteet edesauttavat lapsen elämäntarinan eheytymistä. Tästä näkökulmasta omahoitajan oman työn arvostuksen kasvu on itsessään merkittävä tulos.

Merkittävimpänä tuloksena pidämme omahoitajien kokemaa ymmärryksen lisääntymistä omahoidettavaa lasta ja hänen läheisiään kohtaan. Ymmärryksen lisääntyminen on suuri oivallus henkilölle, joka sen kokee. Meidän käsityksemme mu-

kaan se väistämättä muuttaa suhtautumista niihin henkilöihin, joihin se kohdistuu. Ymmärrys lisää suvaitsevaisuutta ja suvaitsevaisuus edesauttaa vuorovaikutusta, jolloin vaikeistakin asioista on helpompi keskustella. Sillan rakentaminen lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välillä helpottuu.

Elämäntarinan eheyttäminen on käsitteenä haastava ja prosessina pitkä. Tutkimustulokset osoittivat Silta-projektin onnistuneen herättämään omahoitajat pohtimaan omaa rooliaan lapsen elämäntarinan tukijana. Vaikuttaa siis siltä, että projektin perustehtävä oli monen omahoitajan kohdalla toteutunut. Se, miten tärkeää lapsen on tuntea oma tarinansa, mikä merkitys sillä on nykyhetkeen, miten se auttaa lasta suuntaamaan tulevaisuuteen ja kuinka tärkeä rooli omahoitajalla on tässä elämäntarinan eheyttämistyössä, näkyi useissa vastauksissa.

Projektissa käytetyt menetelmät ja niiden myötä lisääntynyt vuorovaikutus omahoitajan, lapsen ja lapsen läheisten välillä oli edistänyt suhteiden lähentymistä ja keskinäistä luottamusta. Lapsen tarinan kuulluksi tuleminen ja hänen läheistensä tarinan kuuleminen, lapsen mahdollisuus kuulla itsestään muiden kertomana ja totuudenmukaisen tarinan muodostuminen ovat niitä elementtejä, joista ehjä minäkuva ja identiteetti muun muassa muodostuvat. Omahoitajat kokevat Silta-projektin selvästi tarjoavan näitä mahdollisuuksia.

Omahoitajien kokemukset Silta-projektissa käytettyjen työmenetelmien vaikuttavuudesta vuorovaikutuksen tukena osoittavat niiden toimivan hyvin keskustelun herättäjinä sekä lapsesta ja hänen läheisistään saatavan tiedon tuottajina. Vuorovaikutuksessa oli saavutettu uudenlaista avoimuutta, joka on Haarakankaan (2008, 36) mukaan yksi dialogisen keskusteluilmapiirin tunnusmerkeistä.

Tutkimuksemme ei tuottanut selkeitä vastauksia siihen, miten hyvin dialogisuus ja reflektiivisyys olivat Silta-tapaamisissa toteutuneet. Kyselylomaketta laatiessamme päätimme, että ne ovat teemoja, jotka nostamme esiin analysointivaiheessa, mikäli ne aineistosta selvästi ilmenevät. Tulkinnanvaraista on, voidaanko tapaamisten yhteydessä saavutettua avoimuutta tai avointa keskustelua pitää dialogisuuden toteutumisenä. Myöskään vuorovaikutuksen reflektiivisyys eli pohtiva ote ei nouse selvästi ainakaan teoriaan tukeutuvana esiin.

Selityksiä sille, miksi dialogisuus ja reflektiivisyys eivät nouse vahvemmin esiin, on varmasti monia. Selkeämmin asetetut kysymykset tai toinen tapa kerätä aineisto olisivat mahdollisesti auttaneet niiden havaitsemisessa. Avoimen dialogisuuden tavoittaminen, tietämättömyyden tilaan heittäytyminen ja keskustelukumppanin ajatusten hyväksyminen oikeina, on haastavaa. Omahoitajilta itseltään kuullut kokemukset olisivat ehkä antaneet paremman vastauksen siihen, onko oivallus aidosta avoimesta dialogisuudesta herännyt.

Myös reflektiivisyys, yksi dialogisuuden periaatteista, olisi mahdollisesti saanut suuremman roolin vastauksissa toisella tavalla kysyttynä. Tunteiden kuvaileminen kirjoitettuna ei ehkä saa esiin niitä vuorovaikutuksen hienovaraisia nyansseja, joita tapaamisissa varmasti on herännyt. Mutta omahoitajien kertomat kokemukset ymmärryksen lisääntymisestä niin lasta kuin hänen läheisiään kohtaan, tunnesuhteen syveneminen, positiivisten mielikuvien vahvistuminen sekä vuorovaikutuksen lisääntyminen, ovat kaikki merkkejä siitä, että jotain merkittävää on Silta-tapaamisissa saavutettu. Mahdollista myös on, että avoin dialogisuus ja reflektiivisyys ovat läsnä lastenkodin omahoitajien arjen työssä, eikä sitä erikseen katsottu tarpeelliseksi nostaa esiin.

Aiheeseen perehtyessämme koimme tärkeäksi ja merkitykselliseksi sen, että lastenkodin työmenetelmien kehittämiseksi suunnitellaan ja toteutetaan uusia hankkeita ja projekteja. Työmenetelmien käytön lisääntyessä mahdollisuudet lapsen kanssa käytävän vuorovaikutuksen ja elämäntarinan eheyttämisen tukemiseen paranevat. Lastenkotilapsella on oikeus saada monipuolinen ja totuudenmukainen kuva elämäntarinastaan.

Lastenkodeissa tehtävään kehittämistyöhön tutustuminen on tärkeää myös meille valmistuville sosionomeille. Tuleva työkenttämme voi olla lastensuojelun piirissä tai sivuta sitä läheisesti. Työskentelemme valmistuttuamme missä tahansa meidän kohtaamillamme asiakkailta on kullakin oma tarinansa. Lähdekirjallisuuteen tutustuminen on auttanut meitä ymmärtämään myös ylisukupolvisuuden merkittävyyttä yksilön elämäntarinan muodostumisessa. Oma ymmärryksemme on lisää-

tynyt. Myös sitä voidaan pitää tärkeänä tuloksena, oman ammatillisuuden kehittäjänä.

Silta-projektin tavoitteena on ollut luoda vuorovaikutuksellinen toimintamalli, joka soveltuu juurrutettavaksi lastenkodin omahoitajatyöhön. Tutkimustulostemme perusteella näemme juurruttamisen olevan realistista. Jatkotutkimuksena ehdotamme seurantatutkimusta, jonka avulla Silta-projektin juurtumista omahoitajatyöhön voisi seurata pitkällä aikavälillä. Uusien työtapojen siirtyminen pysyviksi käytännöiksi vaatii aikaa, tahtoa ja rakenteellista tukea. Myös lapsen elämäntarinan eheyttämisen tukeminen on pitkä prosessi, jonka toteutuminen vaatii aikaa ja yhteistyötä lapsen ja hänen läheistensä kanssa. Tutkimuksen toistaminen voisi antaa vastauksia siihen, ovatko Silta-projektin tuomat muutokset siirtyneet osaksi omahoitajan työtä, onko Silta-projekti juurtunut lastenkotityön vuorovaikutusmalliksi.

LÄHTEET

Aho, S. 2002. Minä. Teoksessa Aho, S. & Laine, K. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava, 16–67.

Alho-Konu, S. 2007. Perheterapeuttinen orientaatio lastensuojelun sosiaalityössä. Teoksessa Pehkonen, A. & Pakarinen, E. (toim.) Lasten hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Kuopio: Kuopion yliopisto, 135–150.

Auvinen, M. & Hiilinen-Heino, M. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Bardy, M. 2002. Syrjäytymisestä, taiteesta ja kehityksestä. Teoksessa Sava, I. & Bardy, M. (toim.) Taiteellinen toiminta, elämäntarinat ja syrjäytyminen. Syreenin Taimi-projekti 2001–2003. Työpaperit. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 21, 8–15.

Bardy, M. 2004. Lasten auttaminen lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, P., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 192–201.

Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat. Ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Stakes.

Barkman, J. 2009. Lasten ja nuorten elämäntarinan äärellä. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 241–251.

Barkman, J. & Virtanen, P. 2002. Oma elämä kantaa. Elämäkertaketju – ilmaisu- taidot lastensuojelussa syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Teoksessa Sava, I. & Barkman, J. (toim.) Taiteellinen toiminta, elämäntarinat ja syrjäytyminen. Syreenin Taimi- projekti 2001–2003. Helsinki: Helsingin taideteollinen korkeakoulu julkaisusarja F 21, 25–34.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 5–18.

Haarakangas, K. 2008. Parantava puhe. Helsinki: Magentum Oy.

Hautamäki, A. 2005. Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY, 13–66.

Hughes, D. 2006. Tie traumasta selviytymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. PT-kustannus.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 52–75.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hukkanen, R. 1999. Psychosocial factors and adequacy of services for children in children's homes. *European Child & Adolescent Psychiatry* 8: 268–275.

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännössä. *Acta Universitas Lapponiensis* 60. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Hurtig, J. 2006. Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa Forsberg, H., Ritalla-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.) *Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 167–193.

Hyytinen, R. 2009. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutuksessa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 214–231.

Häkkinen, P. 1999. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. *Ulos umpikujasta – miten auttaa tunnehäiriöistä lasta*. Helsinki: Werner Söderström Oyj, 94–121.

Ijäs, K. 2003. *Sukupuu. Avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen*. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kaikko, K. & Friis, L. 2009. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, M. (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 76–88.

Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: WSOY, 198–233.

Kananen, J. 2008. *Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylä.

Karppinen, S. 2001. Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: Omahoitajamenetelmä. Teoksessa Tervonen-Arnkil, K. (toim.) *Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa*. Sijaishuol-

lon neuvottelukunnan julkaisuja 16. 3. painos. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 14–20.

Kiiskinen, P. 2010. Suullinen tiedonanto 13.4.2010.

Kyrönseppä, U., Rautiainen, J.-M. & Airio, T. 1990. Omahoitajamenetelmä. Lastensuojelun laitoshuollon neuvottelukunnan julkaisuja 3. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen J.-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.

Känkänen, P. 2009, Siirtymät sijaishuollossa – hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 232–239.

Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma [viitattu 11.4.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Acta Universitatis Tamperensis 1444. Tampereen yliopisto [viitattu 30.11.2009]. Saatavissa: <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7808-6.pdf>

Laitinen, M & Hurtig, J. (toim.) 2006. Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. 2. täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 192–198.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4. 2007.

Laurila, M., Salpamäki, S.-K. & Wiren, J. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Liikanen, H.-L. ja Kaisla, S. 2007. Gerontologisen sosiaalityön menetelmistä. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA. Työpapereita 3:2007 [viitattu 2.4.2010]. Saatavissa:

http://www.socca.fi/aineistot/Gero_menetelmaopas.pdf

Lounavaara-Rintala, H., Varilo, E., Vuornos, P. & Wahlbeck, J.-C. 1999. Lastensuojelua käyttävät perheet. Teoksessa Vuorovaikutuskuvioita. Helsinki: Vuorovaikutusprosessin tutkimuskeskus, 27–38.

Matinlompola, U. 2006. Pahan keskellä. Teoksessa Laitinen, M & Hurtig, J. (toim.). Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. 2. täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 18–41.

Mattila, H. & Tarenius, A.-R. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten läheisten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartointus lastensuojelussa. Pesäpuun opas- ja käsikirjat 1/2004.

Möller, S. & Nikkanen, M. 2009. Lastenkoti minun mielestäni. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 11.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Naapila, K. 1999. Verkostotyö ja verkostoterapia lasten auttamisessa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. Ulos umpikujasta – miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Helsinki: Werner Söderström Oyj, 154–166.

Oranen, M. 2007. Mitä mieltä!/? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. [viitattu 11.4.2010]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/5a3129ac-bd59-46c7-b95f-379d04d1457c/Osallisuus-raportti%20Oranen.pdf>

Pelastakaa Lapset ry. 2009 a. Historia [viitattu 8.4.2010]. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/jarjesto/historia>

Pelastakaa Lapset ry. 2009 b. Kansainvälinen Pelastakaa Lapset [viitattu 8.4.2010]. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/jarjesto/kansainvalinen-pelastakaa-lapset>

Pelastakaa Lapset ry. 2009 c. Silta-projekti [viitattu 9.12.2009]. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/fi/toiminta/lastensuojelutyo/kehittamishankkeet/silta-projekti>

Pelastakaa Lapset ry. Toimintastrategia vuosille 2007–2010 [viitattu 21.3.2010].

Saatavissa:

http://www.pelastakaalapset.fi/assets/files/fi/jarjesto/pela_strategia_2007_2010.pdf

Pohjola, A. 2006. Pahan säikeitä auttamistyössä. Teoksessa Laitinen, M & Hurtig, J. (toim.). Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. 2. täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 42–62.

Pramling Samuelsson, I. 2004. How Do Children Tell Us about Their Childhoods? Early Childhood Research & Practice. ECRP Vol. 6 No. 1 [viitattu 30.3.2010]. Saatavissa: <http://ecrp.uiuc.edu/v6n1/pramling.html>

Seikkula, J. & Alakare, B. 2004. Avoin dialogi: vaihtoehtoinen näkökulma psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. 289–296 [viitattu 10.4.2010]. Saatavissa:

<http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo94071.pdf>

Seikkula, J. & Arnkil, T. 2009. Dialoginen verkostotyö. 2. painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Silta-projekti. Toimintakertomus 2008. Pelastakaa Lapset ry.

Sinkkonen, J. 1999. Lapsen psyykkinen kehitys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim.) Ulos umpikujasta – miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Helsinki: WSOY, 15–34.

Socca. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus [viitattu 2.4.2010]. Saatavissa: http://www.socca.fi/aineistot/Gero_menetelmaopas.pdf

Sosiaaliportti 2008. Sosiaaliportti – työmenetelmät [viitattu 11.3.2010].

Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/>

Sosweb a. Sosweb – sosiaalityön työmenetelmät [viitattu 11.3.2010]. Saatavissa: <http://www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/verkostokartta.htm#>

Sosweb b. Sosweb – sosiaalityön työmenetelmät [viitattu 11.3.2010]. Saatavissa: <http://www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/aikajana.htm>

Tervonen-Arnkil, K. 2001. Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. 3. painos. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

THL 2009. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Lastensuojelu 2008 [viitattu 28.11.2009]. Saatavissa: <http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>

Timonen-Kallio, E. 2007. Lastenkodin omahoitajan sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja – Vuosikirja 2007. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura ry, 51–76.

Timonen-Kallio, E. 2009. Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajina. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 7–21.

Tiuraniemi, J. 2002. Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Psykologikeskus Pro-Mente [viitattu 23.11.2009]. Saatavissa: <http://tiuraniemi.fi/Ammaref.pdf>.

Tulensalo, L. & Ylä-Herranen, T. 2009. Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuudet lastensuojelussa. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 22–35.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Törrönen, M. 1999. Lasten arki laitoksessa. Elämäntila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: Helsinki University Press.

Uschanov, P. & Virtanen, S. 2010. Valmisteilla oleva opinnäytetyö Silta-projektissa mukana olleiden lasten palautteesta Silta-tapaamisista. Lahden ammattikorkeakoulu.

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 102–125.

Varilo, E., Lounavaara-Rintala, H., Varilo, L., Vuornos, P., Wahlbeck, J.-C., Anttila, S., Berglund, K., Ingi, M., Kankaanpää, T., Koskinen, S.-A., Peltonen, L., Pietiläinen, R. & Rantaniemi, T. 1999. Menneisyyden rakentaminen lastensuojeluperheiden nuorten hoitokeinona. Teoksessa Lounavaara-Rintala, H., Varilo, E., Vuornos, P. & Wahlbeck, J.-C. (toim.) Vuorovaikutuskuvioita. Vantaa: Vuorovaikutusprosessin tutkimuskeskus, 39–54.

Vesänen-Laukkanen, V. & Martin, M. Omaelämäkerrallinen taide. Työskentelyn perusteita etsimässä. Teoksessa Sava, I. & Bardy, M. (toim.) Taiteellinen toiminta, elämäntarinat ja syrjäytyminen. Syreenin Taimi-projekti 2001–2003. Työpapereit. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja F 21, 16–24.

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Raportit 1/2004. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

LIITE 1

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme Silta-projektista keskittyen omahoitajuuteen. Sinulle on kertynyt arvokkaita ajatuksia ja mielipiteitä, joita olemme kiinnostuneet kuulemaan ja käyttämään opinnäytetyömme tutkimuksen lähtökohtana.

Projektin myötä olet kertonut kokemuksistasi omahoitajuudesta aiemminkin ja olemme todella kiitollisia, kun vielä vastaat näihin kysymyksiin. Vain sinä voit kertoa omista kokemuksistasi, omin sanoin. Vastauksesi on tärkeä paitsi meille myös teille omahoitajille, jotka olette olleet mukana Silta-projektin edelleen jatkuvassa kehittämistyössä.

Odotamme vastaustasi 10.2.2010 mennessä. Palauta vastauksesi yksikön johtajalle oheisessa kirjekuoressa. Käsittelemme vastauksesi luottamuksellisesti, eikä yksittäisen vastaajan henkilöllisyys tule tietoomme.

Vastauksestasi etukäteen kiittäen

Minna Haavisto

minna.haavisto@lpt.fi

Marja Juutinen

marja.juutinen@lpt.fi

LIITE 2

TAUSTAKYSYMYKSET

Mikä on pohjakoulutuksesi?

- a) sosiaalialan ammatillinen koulutus
  - b) ammattikorkeakoulututkinto
  - c) joku muu, mikä?
-

Kuinka kauan olet työskennellyt lastenkodissa?

- a) 0 – 1 vuotta
- b) 1 – 5 vuotta
- c) 5 – 10 vuotta
- d) yli kymmenen vuotta

Kuinka kauan olet työskennellyt Silta-tapaamisiin osallistuneen lapsen omahoitajana?

Kuinka monta kertaa olet tavannut lasta Silta-projektin myötä?
_____ kertaa.

Onko lapsen läheinen ollut mukana Silta-tapaamisissa?

- a) kyllä
- b) ei

Jos kyllä, kuinka monta kertaa? _____ kertaa

LIITE 3

Hei!

Toivomme sinulta mahdollisimman omakohtaisia ja hyvin perusteltuja vastauksia seuraaviin kysymyksiin. Voit käyttää myös paperin kääntöpuolta tai tulostaa vastauksesi erilliselle paperille ja palauttaa suljetussa kirjekuoressa yksikkösi johtajalle.

Vastaathan kysymyksiin, vaikka kokisit, ettei projekti ole aiheuttanut muutosta omahoitajuuteesi. Myös se tieto on tärkeä tutkimuksellemme.

Kiitos paljon osallistumisestasi tutkimukseemme!

Miten käsityksesi omahoitajuudestasi on muuttunut projektin myötä? Perustele vastauksesi.

Miten projekti on muuttanut suhtautumistasi omahoidettavaan lapseen? Mikä siihen on vaikuttanut?

Miten projekti on muuttanut suhtautumistasi lapsen läheiseen? Mikä on muuttunut ja miksi?

Mitkä projektin tuomat muutokset omahoitajuudessasi haluaisit säilyttää omassa työyhteisössäsi ja / tai soisit siirtyvän myös muihin työyhteisöihin? Perustele vastauksesi.

Mitä muuta haluaisit tuoda esiin?